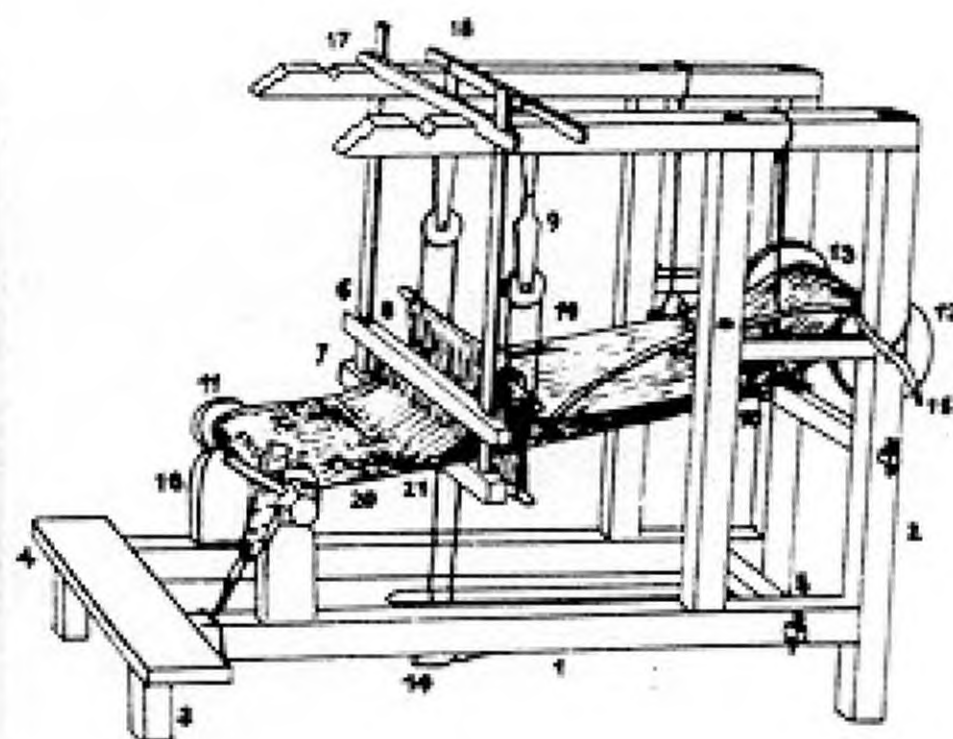

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

13. füzet, 2000

Kiadja: a SZINLŐ Barlangi-vendégforgalmi Kft,
a jósvafői tájház (Falumúzeum) létrehozója és
üzemeltetője

Szerkesztette: Szablyár Péter

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

A Falunapokat megelőző héten, július 26-án adott otthont a Tájház a megyei tájházi találkozóknak. Annak ellenére, hogy a megyei tájházak (35 ilyen van) mindössze 1/3-a képviseltette magát, a színvonalas szakmai program és az esti – fehér asztal melletti – beszélgetés (Kontra Laci kitűnő ellátásának köszönhetően is), majd a másnapi kirándulás jó alkalmat teremtett egymás és közös problémáink megismeréséhez, megvitatásához. A lebonyolításban és a közös „Ajánlás” megfogalmazásában nagy segítséget nyújtott Dr. Veres László megyei múzeumigazgató és dr. T. Bereczki Ibolya, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese.

Az idei év és így az idei Falunapok számunkra leg-szívet-melengetőbb eseménye a Jósvafő monográfia („Jósvafő – település a források és barlangok völgyében”) megjelenése volt. Még a Falunapok hivatalos megnyitója előtt – a Tájház udvarán – szólhattam néhány szót a nagyszámú egybegyűlthöz régi vágyunk beteljesüléséről, körülöttem tudva a népes szerzőgárda döntő többségét. Már a helyszínen is több pozitív visszajelzést kaptunk és azóta is érkeznek, így Dr. Jakucs László professzor elismerő, de néhány korrigálandó pontra is felhívó levele, vagy Ráday Mihály lakonikus, de elismerő sorai („Az hiszem igen jól sikerült. Nyilván hamar elfogy majd az ezer példány.”).

Szeptember 19-én egy másik – régóta dédelgetett – vágyam is teljesült. Sikerült Vásárhelyi Jenő Bácsit elhoznunk Jósvafőre, hajdani jegyzői tevékenységének helyszínére, ahol a település vezetői és idős(ebb) polgárai nagy szeretettel fogadták. Minden résztvevőt lenyűgözött Jenő Bácsi fantasztikus memóriája, fürge mozgása és azok a gondolatok, amelyeket látogatása során megosztott velünk. Reméljük, még sokáig köszönthetjük körünkben!

Október 30-án szomorú hírt kaptam telefonon, az elmúlt éjjel Bözsi Néni (Farkas Andrásné) meghalt. Még azon a héten, szerdán el is temettük. Nyugodjék békében!

Budapest – Jósvafő, 2000. december

Szablyár Péter

Ez a kiadvány bolti terjesztésre nem kerül. Másolása nem tilos, inkább megtisztelő. Készült 100 számozott példányban, ez a(z) . példány.

† Bözsi Néni - Farkas Andrásné emlékére*
1924 – 2000

November 1-jén – Minden szentek napján – több százan álltak körül azt a virágokkal, koszorúkkal borított sírhantot, ahol akkor már Bözsi Néni nyugodott. Valószínűleg „elintézte” fenn, az égiekkel, hogy csak a temetés után, a tájház udvarán tartott „emlékező-találkozó” után kezdjen el zuhogni az eső. Én attól kezdve, hogy halálhírért meghallottam, próbáltam rendezni a gondolataimat, amelyeket majd búcsúzóul mondani fogok. Éreztem, hogy nehéz lesz, ezért le is írtam azokat, majd sokszor elolvastam, hogy a szavakká - betűkké forgácsolt gondolatok, érzések ne akadályozzanak azok elmondásában. Így is alig sikerült:

Tisztelt Gyászoló Közönség, Jósvafőiek, Kedves Barátaim!

Nehéz szavakkal olyan érzésekről beszélni, amelyek szavakkal nem kifejezhetők. Így vagyok most én is, amikor itt állok Farkas Andrásné, Bözsi Néni sírjánál.

Nem véletlen, hogy egy idős falusi asszonyt ilyen sokan kísérték el utolsó útjára, bár szűk családja is igen szép számú, testvérei, gyermekei, unokái, dédunokái.

De ennél is sokszorta többen voltak, akik szerették, tisztelték. Gyermekkori meséink jutnak eszünkbe, a „szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál” fordulata. Mert a mi szerencsénk az volt, hogy Bözsi Néni a barlangászok öreganyjának szólíthattuk.

Többségünk gyerekként ismerte meg a Kutatóállomáson, a hatvanas-hetvenes években, ahol akkor mindenesként dolgozott. Hátán batyuval érkezett, sokszor még egy kapa is volt nála, hogy felfelé jövet a Kecsőben a kertet is rendezze. Néhány ellentmondást nem tűrő vezényszóval rendet teremtett közöttünk, majd munkához látott. A „kötelező gyakorlatok” között mindig szakított időt, hogy nekünk, az állandóan éhes kamaszoknak valami tartalmas ebédet készítsen, ha nem volt miből, egy nagy vájdlínggal a közeli erdőbe küldött egy kis róka-gombáért, amiből felséges gombapaprikást, vagy tojásos gombát varázsolt. A forgalom növekedésével becsületkasszás – önkiszolgáló - büfét működtetett az Állomáson, akkor szerencsére még nem volt ÁFA, számlaadási kötelezettség, annál több jóakarat, szeretet.

Miután Ő volt a házban a rendteremtő, aki az általa megengedettnél többet tett a rendtelenség irányába, azt könyörtelenül lekapta a tiz körméről, legyen az tudományok doktora, vagy kandidátus. Olyan természetességgel tárgyalt bárkivel, hogy azt néhány mai TV riporter is megirigyelhetné.

Most, hogy mi barlangászok, fogadott gyermekei itt állunk sírja körül, most értettük meg azt a nagy igazságot, hogy addig gyerek valaki, ameddig élnek a szülei. Szomorú felismerés!

Egyszerű falusi asszonyként lakóházuk egyik szobáját feláldozva létrehozta ma már országos hírű italmúzeumát, amit büszkén mutatott meg bárkinek, többkevesebb magyarázatot fűzve az üveg- és italkülönlegességekhez. Ebben a kis gyűjteményben számára az volt a lényeg, hogy tárgyasult formában tudta megmutatni azt a szeretetet, ami visszasugárzott rá abból a szeretetből, amiben Ő tudta részesíteni környezetét, olykor akár ismeretlen embereket. És ennek az őszinte szeretetnek nem volt határa!

Házában mindenki otthonra talált, egy tál forró leves, egy stampedli pálinka, vagy pohár bor mindig jutott, bármikor toppant be a hivatlan látogató. Bözsi Néni sztrapacskái, sparherden sült lángosai, diós-szilvalekváros derelyei fogalommal váltak a mindig éhes barlangászok között.

Már legendaként kering az a történet, amikor a tájház istállóját és csürét cserepeztük egy esős tavaszi vasárnapon. Ahogy távolodtunk a cserépkupactól, kevésnek bizonyult a létszám. Bözsi Néni, aki a kaláka egyik fő szervezője volt, kiszaladt az utcára, elkapott négy holland fiataalt, és addig magyarázta nekik a halaszthatatlan cserép-adogatást, hogy azok végül bejöttek vele, és a délelőtt további részét ott töltötték társadalmi munkában. Alapelve volt, hogy nincs lehetetlen, csak tehetetlen. Saját élete tapasztalata alapján tudta, hogy minden helyzetben meg kell találni a megoldást, de ez csak úgy lehetséges, ha teszünk is érte, sokszor nem is keveset!

Nekem mérhetetlenül sokat segített a jósvafői tájház létrehozásában, hiszen a zökkenőkkel haladó felújítás, berendezés évei alatt Náluk lakhattam. Dely Jánossal együtt – azon túl, hogy a helytörténeti kutatások mindig kéznél lévő élő adatközlői voltak – bármikor készen álltak az éppen felmerült probléma megoldásában, legyen az egy eszköz neve, vagy használatának célja, módja. Az, hogy abban a házban úgy érezheti magát a látogató, mintha csak éppen elmentek volna a háziak otthonról – ahogy a vendégkönyvben jegyezte be valaki nemrégiben – döntő szerepe volt. Ő vetette be az első kenyeret az újra rakott sparherdben, Ő kente meg utánozhatatlan szilva lekvárjával a frissen sült kenyérszeleteket, amit mi ugyan olyan mohón faltunk fel, mint annak idején a Kutatóállomáson.

Hogy ez a mai szomorú emlékezés némi megnyugvással fejeződhessen be, magam és a gyászoló család nevében megköszönöm azt, hogy ilyen sokat eljöttek erre az utolsó útra. Kérem, jöjjenek le a tájházba, és ott – ebben az általa is oly szeretett környezetben - folytassuk a mai délutánt!

* Az első oldalon lévő fényképfelvétel Cser Ferencről érkezett, Ausztráliából!

**Bözsi Néni - Farkas Andrásné a Jósvafői Helytörténeti
Füzetekben**

Helytörténeti kutatásaim egyik kimeríthetetlen forrása Bözsi Néni volt, aki annak ellenére, hogy nem tősgyökeres jósvafői volt (Trizsben született), kiválóan ismerte a falu mindennapi életét, a szokásokat, hiszen a negyvenes évek elejétől itt élt (akkor szegődött cselédnek a Klein családhoz). A Vele készített mélyinterjúkat diktafonnal készítettem, és a leírt változatnál igyekeztem a teljes szöveghűsége, még a kiejtést is igyekezve megőrizni. Alljon itt most azon cikkek jegyzéke, amelyek e beszélgetések alapján íródtak:

1. Emlékek Jósvafő múltjáról I. (Beszélgetés Farkas Andrásnéval – Bözsi Nénivel); JHF 1. füzet 1994., 6-7.p.,
2. A jósvafői nyelvjárásról (a fenti beszélgetés nyelvészeti elemzése) [Szablyár Eszter]; JHF 1. füzet 1994., 7 - 8.p.,
3. Emlékek Jósvafő múltjáról (IX.) – Bábák Jósvafőn (beszélgetés Farkas Andrásné – Bözsi Nénivel); JHF 7. füzet 1997., 24-25.p.,
4. Emlékek Jósvafő múltjáról (X.) – Házasságkötés, lakodalmi szokások (beszélgetés Farkas Andrásné – Bözsi Nénivel); JHF 9. füzet 1998., 4-7.p.,
5. Emlékek Jósvafő múltjáról (XII.) (beszélgetés Dely Jánossal és Farkas Andrásnéval , Bözsi Nénivel); JHF 11. füzet 1999., 22- 26.p.,
6. Emlékek Jósvafő múltjáról (XIII.) beszélgetés Dely Jánossal és Bözsi Nénivel 1956 jósvafői eseményeiről; JHF 11. füzet 1999., 27-29.p.,

Köszönöm a segítséget!

Beszélgetés Vásárhelyi Jenővel (II.)

2000. február 22-én miskolci otthonában beszélgetünk Vásárhelyi Jenő Bácsival a régi jósvafői emlékekről:

SZ.P.: A közelmúltban azt hallottam Jósvafőn, hogy a harmincas évek elején robbantásos merényletet követtek el a jegyzői lakás ellen. Hogyan emlékszel mindeerre?

V.J.: A történetnek az a sorsa, hogy a faluban volt egy Tót Miklós nevű öreg ember, aki nagy lócsiszár volt. Ez a Tót Miklós rendes ember volt különben, minden hájjal meg volt kenve, nagy vásáros ember volt, és ennek volt valami becsületbeli dolga. Úgyhogy a csendőrök nyomoztak ebben az ügyben, és egyszer az egyik járőrnek a parancsnoka szólt, hogy Főjegyző úr, nem tetszik kijönni a helyszínre, ahol a dolgok történtek. Valami betöréses lopás volt, pontosan nem emlékszem. Mondom, nincs egyéb dolgom, kimegyek. Kisétáltunk, ez benn a faluban volt, de a falu szélén, a barlang felé eső szélén a falunak. Amiért én kimentem, ez neki visszás volt, hogy a jegyző is ezekkel a csendőrökkel megy ki és érdeklí a dolog. Eltelik idő, eltelt hosszú idő, hetek, hónapok is teltek el, talán egy év is eltelt. Egyszer arra számítottam, hogy a hajnali, reggeli vonattal bemegyek Miskolcra. Este le is feküdtünk, hát akkor nagy lakás nem volt, a hálószoba az utcára nyíló két nagy ablak előtt volt, egyszer csak egy rettenetes nagy robbanás, az ágyam úgy körülbelül másfél méterre volt az ablaktól, az tele lett üvegszilánkkal, minden ablak betört, és természetesen mit csináltam, ahogy ébren vagyok; nekem mindig ott volt a vadászpuskám, és kilőttem az ablakon, hogy ébren vagyok. Erre a nagy robbanásra én azt hiszem ezt nem hallotta a falu sem, egy lélek meg nem mozdult, senki meg nem mozdult, csend lett. Aztán felöltöztem, magamra szedtem valami holmit, kimentem, az utcai ablakok elé mentem, a kapunál voltam és látom, hogy még lóg egy zsinór le, és azon van még egy robbanóanyag, paxit vagy mi volt. Az nem robbant fel. Úgyhogy akik jöttek emberek később, mondták, hogy az nem robbant fel és leszerelték. Valószínűleg az is felrobbant volna. Más nem történt, az összes ablak betört, én aztán ezt azonnal jelentettem a csendőrségnek, a csendőrség kijött, olyan ügy lett belőle, hogy még a budapesti csendőrfőparancsnokságnak a nyomozóit is kiküldték. Éveken keresztül senki nem tudott semmit. Nem volt eredménye a nyomozásnak. Később, már amikor megtörtént a felszabadulás (a Felvidék visszatérése; a szerk.), és Szilice és Borzova Magyarország területéhez tartoztak, akkor emlegették, és akkor így tudtam meg, hogy ennek a Miklósnak volt egy barátja, egy borzovai hasonló gondolkodású srác, és ezek közösen csinálták a dolgot. De ez már nem tény, nem bizonyított dolog. Hát ez volt az a nagy robbantás, 1936-ban. Éva lányom akkor már zárdába járt Kisvárdán, Ágnes akkor még nem született meg, a középső kicsi lányunk sem született még akkor meg, ketten voltunk csak a lakásban.

Azután egy kicsit furcsa visszhangja is volt, mert én pályáztam 1939-ben Perkupára, és láttam, hogy egy kortársam még azzal vitte a maga dolgát előre, hogy azt mondta: olyan jegyzőt akartok, akit még fel is robbantottak?

SZ.P.: Jósvafőiektől azt hallottam, hogy nem csak Jenő Bácsinak volt autója Jósvafőn, hanem Arday Andrásnak is.

V.J.: Az már csak 39 után lehetett, amikor mi már eljöttünk.

SZ.P.: Benzint hol lehetett tankolni akkoriban?

V.J.: Miskolcon. Nekem akkoriban mindig volt egy 25 literes kannám, azt mindig Miskolcon teletöltöttem és abból gazdálkodtam. Az én kocsim keverékes volt. Az olajjal én kevertem. Amikor benzinkútnál tankoltunk, akkor ott csinálták meg a keveréket.

SZ.P.: Hol szervizelték Jenő Bácsi autóját?

V.J.: Az autómmal kapcsolatos szükséges teendőket a Buder Károly barlangvezető látta el. Én azt hiszem, hogy a Buder Károly ez talán négy középiskolát végezhetett. Ő valahogy lemaradt a családjától és a Bartkók családjához kapcsolódott. Az egy nagyon rendes iparos család volt. A Bartkó Jenőék ott laktak Jósvafőn, az öreg malom mellett. A Buder Károlynak az öccse, az Olivér az érettségizett és a hitelintézetnél tisztviselőként (pénztárnok) dolgozott. Akkor a Hitelintézetnek a központja Bódvaszilason volt, Fáy Barna volt az elnöke, a Buder Olivér nála volt tisztviselő.

SZ.P.: A múltkori képek között voltak aggteleki farsangi képek. Kik tartoztak akkor ott abba az értelmiségi körbe?

V.J.: Rusznyák Viktor erdőmérnök, a korona-uradalomnak volt a vezetője, s felesége, Dr. Márkus Róbertné, a színi körorvos felesége, Kessler Hubert a feleségével, Fodor Ili, a református papnak (Fodor Géza) a leánya (édesanyja, Lukács Vilma postamesternő volt). Kislányunk, Éva mellett volt egy nevelőnő, egy tanítónő, a Magyar Ilona, volt egy honvéd tiszt, egy hadnagy, de annak nem emlékszem a nevére. No és Vásárhelyi Jenő és a felesége.

SZ.P.: Milyen gyakran jártak össze, milyen alkalmakkor?

V.J.: Ez egy szilveszteri kabaré volt, ami a képeken látható. Ilyen generális összejövetelt nem nagyon csináltunk, vagy a doktorék jöttek fel hozzánk, vagy az erdőmérnökék, vagy mi mentünk le hozzájuk. Aggtelek is kedves hely volt, de ritkán mentünk ki oda, mert nekünk Jósvafő volt a drágább.

SZ.P.: Derenk falu kitelepítésére mennyire emlékszik vissza, a medvés kert létesítésére? Mennyire volt az akkor publikus esemény, hogy a derenkieket letelepítették valahová az Alföldre, Mezőkövesd környékére?

V.J.: Ez érdekelt minket is, de nem érintett közigazgatásilag. Ez a derenki terület az egy nagyon jó vadászterület volt, de a korona-uradalom része volt. Horthynak kedvezni akartak a vadászterület létrehozásával, és akkor kitelepítették a lakosokat. Volt ennek akkor visszhangja is, de mindenki befogta a száját.

SZ.P.: Jenő bácsi gyerekei is jártak a jósvafői iskolába?

V.J.: Nem, mert Éva mindjárt Kisvárdára került, első évben, a középiskolát meg Miskolcon végezte. Ágnes pedig négy éves volt, amikor eljöttünk. Közben pedig volt egy kislányunk, aki rendkívüli körülmények között halt meg. Úgy tudjuk, antraksz (a lépfene latin neve) volt, lépfene csipést kapott. Úgyhogy kórházba vittük Miskolcra, ott különböző műtéteket hajtottak végre rajta, de nem tudtak

segíteni. Ez két éves korában már énekelte, hogy „Ágyó, drága kis hadnagyom...”. Akkor az volt a sláger. Nagyon életerős, masszív gyerek volt.

SZ.P.: A vadászatot, mint egyik kedvenc időtöltést említette. Hogy szerveződött ez akkoriban, vadásztársaságok voltak?

V.J.: A Tornavidéki Vadásztársulat tagjai voltunk. Ebbe tartoztak a tornai járás területén lévő vadászok, ezek tagdíjat fizettek, igazolványt kaptak. Ezek rendszeresen vadásztak. A tagok legtöbbször falusi volt, mind megbízható ember. Oda nem is jelentkezett olyan. Jósvafőn Garan József például útkaparó volt, Deli Kálmán egy nagyon rendes, becsületes ember volt, Berecz Laci is egy nagyon jóvágású fiú volt, a legnagyobb gazember közöttük, de rendes ember. Koto Rafael is. Ezek mind nagyon megbízható emberek voltak, fegyverviselési engedélyt kaptak, és vadásztak.

SZ.P.: A lelőtt vadakat le kellett adni, vagy fizetni utánuk?

V.J.: A tagdíjat kellett befizetni. Voltak társulati vadászatok, amit a vezetőség intézett, szervezett. És voltak helyi kezdeményezésű vadászatok, amikor egy-egy településen a helyi társaság elhatározta, hogy holnap reggel kimegyünk és vadászunk. Általában hetente egyszer. Nem volt olyan szigorú, mint manapság. Amit lőttünk, annak szétosztották a húsát, az rendelkezett, aki lőtte. Egyszer kinn voltunk egy extra területen, amiről rebesgették, hogy egy-két nap múlva a koronauradalom része lesz. A Nagyoldalban felmentünk az Éles-hegynek, az Éles-hegynél én a standon megálltam, és láttam, hogy én alattam egy szekér fog feljönni, egy jobbfajta szekér. Azon volt a Rusznyák Viktor, a koronauradalom főmérnöke, egyébként jó barátunk. Olyan csendben voltam, tudtam, ha most valamire rálövök, akkor mindjárt megáll, hogy ki lőtte, hol volt...? Mert volt, hogy a koronauradalom rendezett vadászatot, meghívtak engem is, és akkor valamire lőttem, és amikor a hajtásnak vége volt, akkor jöttek: „Jenő, mire lőttél? Mit lőttél?”

..No azután a kocsi elment, talán száz vagy kétszáz métert mehetett, előttem megjelent egy 12-es bika, gyönyörű szép állat, lehetett vagy két mázsa körül. Ilyenkor, ha az ember nagy vadra megy ki vadászni, mit csinál? Fogja az ember a puskát, azután szépen blatton lövi, és reméli, hogy ott marad. Elsül a puskám, az én szarvasbikám abban a helyben összerogyott, én ilyen biztos lövést még nem is adtam le. Akkor jöttek a társak, nézik, rögtön kibontják, kibelezik. Hát mit látunk, a szíve a bikának, jó fejem nagyságú gennyes hólyagba bele volt tokosodva. Ezért kaptam én olyan biztos lövést, bár egyébként is eltaláltam volna, mert talán tíz méterre volt tőlem. Mondtam nekik: Fiúk, a fejet levágni, az az enyém, a többivel azt csinálnak, amit akarnak. Sokszor volt úgy, hogy már nem is tudtuk, mit csináljunk a vadhússal. Hogy kinek küldjük?

SZ.P.: A legnagyobb vadászkaland mi volt, amit ezen a területen megéltél?

V.J.: A legnagyobb kaland, ami nem volt kaland. Csak az lehetett volna. Az oroszok, meg románok akkor már benn voltak, s egyszer egy reggel kimentem az egyik társammal és fújt a szél, zimankós, havas idő volt, alig lehetett hallani valamit. Eltelik kb. fél óra, az ember már fázott, a puska csak lógott a hónom alatt, egyszer csak azt látom, hogy tőlem olyan 10 méterre egy hatalmas, egy méter hosszú farkas szalad előlem. Nem volt annyi időm, hogy a puskát

megmozdítom, ő lehet, hogy észre vette, hogy én ott vagyok, de ha rálövök, és véletlenül rosszul lövök rá a nagy ijedségembe, és összekerülünk, no akkor csináltunk volna egy nagy farkas-kalandot. Ez volt az életemben a legérdekesebb találkozás.

SZ.P.: Rádiója kinek volt a faluban, lehetett ott egyáltalán venni az adást?

V.J.: Jósvafőn nekem volt rádióm, de hogy azon kívül kinek volt, arra nem emlékszem. Telefon; az az irodán volt, beépített kagylós telefon volt. Kurblizni kellett, akkor a központ jelentkezett.

SZ.P.: A jósvafői kőhidak eredetéről mit tud?

Mind a kettő nagyon öreg volt már akkor is. Az egyik a Klein Karcsiék háza előtt volt. A másik meg a patakon. Azt én is hallottam, hogy olaszok építették, de hogy mikor, azt nem tudom, jóval az első világháború előtt.

SZ.P.: Villanyvilágítás akkor már volt?

V.J.: Klein Karcsiéknak volt energia termelésük az alsó-malomban. Azzal ellátták az utcai világítást. A közvilágítást ingyen adták, én, mint a község jegyzője tiszteletből megkaptam az egész lakásom világítását, nem volt semmi panasz a világításra. Az utcai frontra volt két nagy szobánk, e parókia felé ég egy, az volt a hálószobánk, aminek az egyik fala széttolható, üveg volt.

SZ.P.: Üzletek, kocsmák, milyenek voltak a faluban?

V.J.: A Róth Olgáéké volt az egyik korcsma és egy kis szatócsbolt féle, a másik a Hangya Szövetkezet volt. Főnn a falu végén volt az öreg Ungár korcsmája, amikor a Spitzer benősült oda, akkor volt mészárszéke is. Lehet, hogy volt kóser áruja is, de mindenkinek szolgált ki. Hússal el voltunk látva, volt, amikor annyi volt, hogy nem is tudtuk, kinek küldjük. Pláne, amikor azután elkezdtem pisztrángozni is. Volt, hogy fél óra alatt fogott az ember 4-5 darabot is. A húsról jut eszembe egy másik történet.

Volt nekem egy kollegám, aki a Dunántúlról jött utánam, egyébként pesti család volt; a Korniss fiú (teljes neve: „tótvaradjai Korniss Andor”, a Szerk.) a Dunántúlon volt segédjegyző, és onnan pályázta meg a jósvafői jegyzőséget. Ez is egy nagy vadász fiú volt, épp olyan csepp ember volt, mint én. Kimentek egyszer és meglöttek egy rókát. Megnyűzták a rókát, és nem akarom megmondani a nevét, hogy kinek juttattak a húsából. Hát szegény, egyébként neves ember, majd meghalt, amikor megtudta, hogy rókahúst kapott nyúl helyett. Csak utána tudta meg, mert rendszeren megsütötték, megették.

SZ.P.: Köszönöm a beszélgetést, remélem folytatjuk! Jó egészséget kívánunk!

Vásárhelyi Jenő látogatása Jósvafőn

2000. szeptember 19-én Vásárhelyi Jenő Bácsi, aki 102. évét tapossa, Jósvafőre látogatott a település Önkormányzata, az Aggteleki Nemzeti Park és a jósvafői tájház meghívására. Megérkezése előtt a tájházban gyülekeztek azok az idős(ebb) jósvafői lakosok, akik még emlékeztek a település hajdani jegyzőjére, és szerettek volna találkozni Vele személyesen. Egy közel kétórás kötetlen emlék-felidézés után a Nemzeti Park hintóján Jenő Bácsi végigkocsizott a falun, felkereste a volt jegyzőlakást (ma óvoda), amit hajdanán ő építtetett, majd a Polgármesteri Hivatal egy ebéden látta vendégül a Tengerszem Szálló éttermében. Miután visszafuvaroztam unoka-vejével – Karosi Imre miskolci újságíróval – Miskolcra, Jenő Bácsi szerényen, minden kommentár nélkül egy feketébe kötött, kis kötetet hagyott a kocsis hátsó ülésén, melynek címlapján ez állt: „Vásárhelyi Jenő 1899-1999 – rímbevezetett gondolatok”. A 22 versből most egy Jósvafő, 1936. dátumú verset adok közre, a szerző megtisztelő hozzájárulásával:

Dallamra szöveg

A te mosolygásod
 olyan, mint a csillag,
 Szemed csillogása
 örömeben bíztat.
 Kicsiny fehér kezed
 ha megsimogatna,
 A mennyország minden szentje
 örömeben mosolyogna rajta.

Kicsiny ablakodból
 világosság látszik,
 Szíved a szívemmel
 örömeben játszik,
 Olyan nagy a csend, hogy
 hallik dobogása,
 Pedig a viharok szele tombol
 mintha sirály szállna.

A továbbiakban folyamatosan közre adom a kis kötetben szereplő verseket.

☛ a látogatás után néhány nappal egy nyolc oldalas - sűrűn , géppel írt – levél érkezett Jenő Bácsitól, részletesen leírva a jósvafői látogatás legapróbb részleteit is!

Jósvafői növénynevek kultúrtörténeti üzenete - Horváth Gáborné dr. -

Jósvafő különlegesen gazdag növényvilágából egyes növény- és virágnevek, mint pl. a borókafenyő, a salátaboglárka, a hóvirág, az ibolya, az imola, a mályva, a menta, a nefelejcs, a vadrózsa, a szeder, a szegfű, a csiperke és a holdviola, a szellőrózsa és martilapu érdekes kultúrtörténeti hagyományokat őriznek és közvetítenek számunkra.

Napjainkban, amikor a fiatal szülők országszerte idegen, nyugati hatást felmutató keresztnevet adnak leánygyermeküknek, érdemes felidéznünk a régi magyar névhagyományokat.

E sorok írója Jósvafő kedves, vendégszerető lakóinak nagy tisztelője. A tanulmány eredeti feldolgozásából (melynek címe: Virágnevek – női nevek hagyománya 1807-ből) ezért – és ezúton teszem közzé a kömyéken fellelhető női utónévként használatos növényneveket szócikkek formájában. Felépítése: a növény- vagy virágnév Fazekas Mihály és Diószegi Sámuel helyesírásában, majd a mai L(adó)-féle magyar Utónévkönyv használatában. Ezt követik a különféle forrásokból gyűjtött magyarázatok, fordítások és a magyar névi korszakolás; a védőszentek megnevezése és életrajzi adataik. Az ajánlásokat a hangzás vagy a jórészt latin jelentés hasonlóságában állapították meg: a keresztény ókor férfi- és női vértanúi „kaptak” védelmezni való magyar kisdedeket, kislánykákat. A II. Vatikáni Zsinat szellemében ők az ún. kapcsolt, azaz a keresztnévvel nem azonos nevű védőszentek. Ezt követi a névnap naptári keltezése és egy budapesti , gyakorisági felmérés. A szócikk a tanulmány szerzőjének személyes közlésével zárul.

1. **BORÓKA:** L. Boróka. Borbála női név régi magyar becézője, görög eredetű. Vsz.: Szent Barbara Nikodémia (kisázsiai) polgár leánya, vértanú. +360. – 150-.
2. **BOGLÁRKA:** L.: Boglárka. Sárga virág neve, régi magyar női név felújítása és – régi magyar gombalakú ruhadísz, ékítmény elnevezése; ún. „újmagyar” (középkor utáni) női név. Vsz.: Anthusa (=virág) selenciai előkelő hölgy, aki Valerianus császár idején üldöztetést szenvedett, 23 évig pusztaságban élt és imádkozott, + 280 körül; aug. 1, aug. 22. – 26 -.
3. **HÓVIRÁG:** L.: Hóvirág, Hóka virág. A virág nevéből keletkezett újmagyar női név. Vsz.: Chionia (hószínű, hófehér) thesszaloniki görög leány, aki 304-ben szenvedett vértanúi tüzhalt; ápr. 3. – 0 -.
4. **IBOLYA:** L.: Ibolya. Régi magyar női névadás a hasonló virágnévből. Méliusz Péter 1578-beli Füveskönyvében lásd: „jó szagú sárga ivolya”. Két név származott belőle: ivola, ibolya. Vsz.: Huppoltus ellenpápa, katolikus vértanú (+235) vagy Galantini Boldog Hippolitus, a gyermekkongregáció alapítója (+1619); m-rc. 20., aug. 7., 13., szept. 12 – 945 -.

- 5. IMOLA:** L.: Imola. Köznév és régi nyelvjárási szó, hínár, mocsár jelentéssel, jelenleg is községnév az Aggteleki karsztvidéken. Növénynemzetség neve, imolafű, imelyfű, melybe a búzavirág is beletartozik. Újmagyar női név, az írói képzelet leleménye. Kellemes, lágy hangzása miatt, költött szereplő neve gyanánt először Jókai Mór használta női névül a „Bálványosvár” c. regényében. Vsz.: Imelda grófnő, vértanú, 1333-ban halt meg, 12 évesen. Az Imola női név jelentős szerepet játszott több, jellegzetesen magyar keresztnévvel együtt (Csaba, Attila, Tünde, Levente, Emese) a romániai magyarság védelmében. A sajátos névdivat oka, hogy azokat a keresztneveket, melyek a román nyelvben is megvannak, csak román formájukban engedték anyakönyvezni. A magyar neveket azonban nem lehetett átírni. Máj. 13., szept. 16. - 6 -.
- 6. MÁLYVA:** L.: Mályva. Újabb keletű névadás a növény nevéből, újmagyar név. Latin eredetű, de ott is jövevényszó. Vsz.: Mamelta, V. századi perzsa vértanú, akit megköveztek; máj. 11., okt. 17. - 0 -.[Jósvafőn a muskátlit hívják mályvának! a Szerk.]
- 7. MARTIKA:** L: Martina, Martika. Nyelvújítás korabeli virágnév; a Martina női név a Márton férfinév latin eredetijének női párja. Vsz.: Martina, ókeresztény római vértanú szűz, Róma városának egyik védőszentje (+ 226?); jan. 30. - 0 - . Saját unoka neve, személyes környezetben.
- 8. MENTA:** L.: Menta. A mentafaj nevéből virágnév női névként való alkalmazása. A germán megin, mein (erő, erény, bátorság) szó származéka. Vsz.: Meinhard (Menyhért) püspök (+1196); jan. 6., aug. 14. - 0 -.
- 9. NEFELEJTS:** L.: Nefelejcs, újmagyar női név az ismert virágnévből. Vsz.: Anthusa (a görög anthos-virág szó nyomán, Konstantinosz kopronümosz görög császár apáca-leánya (+VIII. század végén), ápr. 17., 24. - 0 -.
- 10. RÓZSA:** L.: Rózsa. Régi magyar köznévi szó. A latin név újkori átvétele Rózsa formában, amely kiejtésváltozáson ment át. A virágénekekben a szerelmesek megszólítása: rózsám, violám, gyöngyvirágom. Csokonai V.M. Rózsának is hívja Lilláját a vidékiesnek érződő Róza helyett. A női név válfajai: Rozina, Rozita, Rozanna, Rozália, Rózsika formában nem anyakönyvezhető. Vsz.: Limai (Peru) Szent Roza, Domokosrendi apáca (+1617) és viterboi (Olaszország) Szent Roza (+1252); aug. 23., 30., szept. 4. Rózsa: -144 - , Rozália: - 356 -.
- 11. SZEDERJ:** L.: Szederke. A szeder közsóból, a kicsinyítőképző nőiesítő alkalmazásával keletkezett újmagyar név. Személynévként vannak ómagyar (középkori) előzményei. Vsz.: Sidronius római vértanu (+ 270 körül); júl. 11., 19. - 0 -.

12. **SZEGFŰ:** 1. Szegfű. Újmagyar név a virág nevéből. Vsz.: Secunda (seilifrikai vértanú egyike). Júl. 17. – 0 -.
13. **TSIPERKE:** L.: Csiperke. Gombanévből eredő női név. Régi magyar női névváltozata: CSEPERKE, feltételezhetően már az Árpád-kortól. Vsz.: Carpophorus (=termést hozó) comói olasz vértanú-katona (III.sz. végén); márc. 1., aug. 7. – 0 -.
14. **VIOLA:** L.: Viola. Virágnév, a latin viola fordítása (ill. átvétele, lásd Ibolya. Régi magyar név. Vsz.: Viola, dél-tiroli vértanú (valószínűleg +304); máj.2., 5., jún. 25., dec. 19. – 58 -.

Ilosvai Selymes Péter „Sokféle nevek magyarázatja” c. versében így ír a magyarok névhasználatáról 1578-ban:

„Szóljunk immár egynehány nevekről,
Mi révünknek írás szerint való jedzéséről,
Hogy fejenként mi úgy éljünk, mit hallunk nevünkről.”

Kortársunknak, Szilágyi Ferencnek is igazat kell adnunk ugyancsak „Sokféle neveknek magyarázatja” c. könyvében:

„A névadás kezdettől fogva kultikus dolog volt, összefügg szorosan a névadó nép hitével, vallásával, hiedelemvilágával, vagyis a nemzeti műveltség hű tükré, szerves része”.

Nemzetünk életében sem véletlen tehát, honnan vesszük névanyagunkat. A jósvafői szép virágnevek adjanak hát biztatást a jövőben születendő kislánygyermek hagyományörző névadásához!

Források:

Fazekas Mihály – Diószegi Sámuel (1807): Magyar Fűvész Könyv; Készült és nyomtatódott Debreczenbenn, nyomtatta Csáthy György

Fekete Antal (1974): keresztneveink, védőszentjeink; Ecclesia Könyvkiadó

Horváth Gáborné dr. (1997): Virágnevek-női nevek hagyománya 1807-ből (A VII. Országos Alkalmazott nyelvészeti Konferencián tartott előadás anyaga. Szociolingvisztikai szekció. Témakör: Európa kapujában. Kultúrák találkozása – interkulturális tanulmányok. 1997. ápr. 3-5. Rendező: MTA Alkalmazott Nyelvészeti Bizottsága)

Ladó János (1978): Magyar utónévkönyv, IV. kiadás; Akadémiai Kiadó, Bp.,

Szilágyi Ferenc (1987): Sokféle neveknek magyarázatja – Névnapi szófejtő az év (majd) minden napjára; RTV Minerva, Budapest

Jósvafő – adatok a település múltjáról

[az 1935-ben megjelent „Abauj-Torna Vármegye” (Magyar városok és vármegyék monográfiája – szerkesztette: Molnár Endre) c. kötetből]

A megyei monográfiák jól tükrözik egy adott kor ismereteit egy-egy településről. A JHF 11. füzetében már közre adtuk az 1939-ben megjelent Vármegyei szociográfiák VII. – Abauj-Torna Vármegye kötetében Jósvafőről megjelenteket, most az annál néhány évvel korábban megjelent műből idézünk:

„JÓSVAFŐ

Kisközség a tornai járásban 130 lakóházzal és 590 lakóssal. Körjegyzői székhely, népiskolája, gyári üzeme 1 kapagyár. Vasútállomása Szín. Saját postahivatala van.

Ilswafeu néven 1339-ben fordul elő először okleveleinkben. Az Árpádok korában a Tornai nemzetség, később a család egyik ágának a Szinieknek vagy Szénieknek birtoka volt, akiknek 21 jobbágyporta adózott Olswafew-n. 1435-ben Csetneki Andrásnak adta el a Szini család, de beiktatása ellen a szintén vérrokon Szalonaiak tiltakoztak. később a Barakonyi család kezére került Jósvafő, más néven Józsafő, de több nemes és armalista [címeres nemes – a Szerk.] nemesnek is volt itt birtoka. 1720-ban 6 jobbágy, 18 zsellér háztartását írták itt össze. Az összeírás szerint különösen fejlett volt a gyümölcsstermelése, mely szép jövedelmet hozott a lakósságnak. 1833-ban fejlett, gazdag község, ref. templommal, nagy szőlőkkel, erdőségekkel, lisztmalommal, vendéglővel 113 házzal és 910 főleg ref. lakóssal. 1851-ben vashámora, 892 lakósa (60 r.kat, 802 ref., 30 zsidó) volt.

Jósvafő háromnegyed órányira fekszik Aggtelektől. Fentemlített vízmalmát az aggteleki barlang földalatti patakja hajtotta. 1890-ben a barlangnak Jósvafő felől egy másik bejáratot nyitottak fel, amely a cseppkőbarlang bejárását jóval megrövidítette. A község nagy súlyt helyez arra, hogy a cseppkőbarlang látogatottságát s ezzel az idegenforgalmat növelje, miért is a barlang villamosítása és a hozzávezető út autóúttá való kiépítése van folyamatban.

1869-1920-ig 725-ről 656-ra esett vissza a népesség száma.

A világháborúban a község lakói közül 63-an vettek részt, 13-an haltak hősi halált, egyet pedig vitézzé avattak [Parajdi (Marek) István – a Szerk.].

A községben egy vízierővel hajtott ásó, kapa és lapátgyár van.” [184.p.]

„JÓSVAFŐ

Bokros Lajos kisbirtokos. Jósvafőn született 1876-ban. Atyja mellett tanult gazdálkodni s annak halála óta önálló gazda. 1914-től 1921-ig Amerikában volt. Községi képviselő, Hangya f. b. tag, presbiter. Neje: Szabó Zsuzsanna.

Garan Dániel kisbirtokos. Jósvafőn 1861-ben szül. Atyja gazdaságában sajátította el a gazdasági ismereteket. 1890 óta gazdálkodik önállóan, 1916-ban örökölte atyja birtokát. 12 évig községi bíró volt. Lajos fia a harctéren eltűnt. Garan községi képviselő.

Klein Károly malomtulajdonos és kapagyáros. Berzétén 1901-ben szül. Kassán tett érettségét, majd átvette vállalatát vezetését. 1923-24-ben katonai szolgálatot teljesített. Közs. képv. Kapagyára Mecenzéfi mintára vizierővel berendezett vállalat, amely mindenféle vasszerszámot és acél vágó eszközöket, préseket, kalapácsokat gyárt. A malmot még dédapja létesítette.” [312.p.]

**A NÉPSZABADSÁG 2000. október 19-i számában (10.oldal)
megjelent cikk a Jósvafő monográfiáról (szerző: N.Kósa Judit)**

KÖNYV

Egy kis falu önéletírása

A Jósvafő című könyvet persze legjobb a helyszínen olvasni. Mert akkor az ember, ha elbizonytalanodik, hogy melyik patakról, hegyoldalról, házról van éppen szó, hát egyszerűen odasétál és ellenőrizi. Elvégre ez a könyv is olyan, mint a legtöbb helytörténeti munka: mérsékelt érdekes azok számára, akik soha nem jártak még a tárgyalt településen, de lebilincselően izgalmas azok szemében, akik már megszerették a szépséges kis falut.

A Jósvafőről szóló kötet – amely a helyi önkormányzat és a Millenniumi Kormánybiztosi Iroda jóvoltából jelent meg nemrégiben – azonban mégiscsak más egy kicsit, mint a helytörténeti monográfiák legtöbbször. Közösségi munka ugyanis. Szabályár Péter és Szomorád Ferenc szerkesztők a lokálpatrióták egész seregét mozgósították, hogy tárjanak föl és írjanak meg mindent, amit „a források és barlangok völgyében” megbújó településről tudni lehet. A harmincegy fejezetből álló munka ezért nem a megszokott kronologikus rend szerint építkezik, nem pusztán leírja, mi történt a faluban a paleolitikumtól a rendszerváltozásig, hanem körbejár mindent, ami a bennszülöttek és az érdeklődő idegenek számára érdekes lehet. A legfontosabb helyek, személyek és események így gyakran több fejezetben is felbukkannak, a nyomkeresés élményével ajándékozva meg az olvasót. (A rejtvényfejtést viszont nehezíti, hogy a maiak mellett a hagyományos

helyneveket is bőven idéző munkából hiányzik egy jól áttekinthető térkép.)

Egy olyan könyvbe, amelyet legalább tizenötven írtak – helybeliek és betelepültek, idősebbek és egészen fiatalok egyaránt –, sok minden belefér. Az obligát földtani és hidrológiai ismertető, a flora és fauna leírása mellett birtoklástörténet, közoktatási adattár, műemléki leírás és ipartörténeti összefoglaló, népviselet, népszokások és helybéli ételreceptek, a barlang felfedezésének és kiépíté-

sének izgalmas históriája, a tájról készült képes levelezőlapok ismertetője és a karsztkutató-állomás története.

Az olvasó például megtudhatja, hogy az úgynevezett Harmincnolcas barlangban (mely a legközelebbi kilométerkörről kapta a nevét) festett korszót találtak; csak ezután vették észre, hogy a barlang nem más, mint egy mára kiszáradt forrásszáj. Nyomon követheti, hogyan csendesült el néhány év alatt a völgy, amely a második világháború előtt még a malomárkok zubbogásától, a kapahámor zajától volt hangos. Hogyan tűntek el a faluból egyszer és mindenkorra a Kleinek, a Spitzerek és a Schwarczok, mi lett a házaikkal, a műhelyeikkel. Elolvashatja, hogyan jött létre a tájház, miért rendeznek falunapokat és szüreti mulatságot. Egy kisközösség értékrendjéről kap képet, amikor végigbongeszi a felsőfokú végzettséget szerzett jósvafőiek és a díszpolgárok családját.

A helytörténeti mű legnagyobb csodája azonban mégiscsak az, hogy a szerkesztők a húszas-harmincas években itt jegyzősködő Vásárhelyi Jenő dokumentum értékű fotográfiáit is felhasználhatták. Mi több, maga Vásárhelyi Jenő is segítette őket a munkában: ő ugyanis nemcsak leírta és elmondta mindazt, amire emlékezik, hanem el is látogatott az évtizedek óta nem látott faluba. Amiben csak az a különleges, hogy akkor már túl volt a 101. születésnapján.

N. K. J.

Jósvafői anyakönyvek IV.

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek 7. számában (1997) megkezdjük részletek közlését az I. és II. Jósvafői matriculából. Most folytatjuk: a 200 évvel ezelőtt meghalt, született és házasodott polgárok adataival (a II. Jósvafői matricula alapján):

Meghaltak 1800-ban

Hónap	Halálozás napja	Temetés napja	Elhunyt személy	Életkor	(hó)	(nap)
Jan.	14.	16.	Csibi Miklós Felesége	33		
	18.	21.	Csibi Miklós Fiatskája		6	2
Febr.	7.	9.	Szolg. Pál János Imoláról való	?		
	26.	28.	Gál Ferencz Leánykája	11/2		
Mart.	17.	19.	Orbán István Fiatskája	3	1	1
	22.	24.	Nemes Arдай István	31		
Apr.	1.	3.	néhai Ttes Arдай Samuel Úr özvegye	57		
May.	8.	10.	Kaku JánosLeánykája idétlen			1
Aug.	1.	3.	Sülye István Fiatskája	3	3	
	21.	23.	Bak András Foatskája	1		
	25.	25.	Nemes Jóna József	37.		
	26.	28.	Garan Mihály Fiatskája	5	8	
Aug.	31.	Sept.2.	Nemes Tösér Márton Felesége	61.		
Oct.	21.	23.	Ifju Tóth János Fiatskája		1	
Nov.	27.	29.	Bak Mátyás	22		

(Az elhalálozottak átlag életkora 17 év volt, ebből 10 év alatti gyermek 7 (46%), 18-60 év közötti 5 (33%), 60 év felett 1 (6%). Legtöbben – öten – augusztusban haltak meg.)

Házasságkötések 1800-ban

1800-ban 11 házasságkötést jegyeztek be az anyakönyvbe: Január 22-én Matth. Csiszár és Deli Juliánna (jósvafői születésű); 27-én Johann Fekete és Elisabetha Lótzi (borzovai születésű); ugyanaznap Andreas Tóth és Éva Fekete (jósvafői születésű); Február 4-én Nico.... Csibi és Susanna Hegedüs (ketsői születésű); 5-én Francisan Gál És Susanna Pap (jósvafői születésű); 12-én Stephanus Fekete és Elisabeth Farkas (borzovai születésű); ugyanaznap Andreas Matos és Eva Bak (jósvafői születésű); ugyanaznap Johanner Bak és Matos Judith (jósvafői születésű); 17-én Alexander Deli és Barbara Deli (jósvafői születésű); ugyanaznap Georg Deli és Maria Tóth (ag-teleki születésű); 30-án Michael Tarjányi és Elisabetha Repka (hosszúszói születésű).

Születtek 1800-ban

Születése napja	Keresztelés napja	Apja neve	Anyja neve	Név	Keresztap a	Keresztanya
Jan. 20.	23.	Szegő János	Matós Mária	Sándor	Domján* István	Farkas* Mária
Jan. 28.	Febr. 2.	Orbán István	Lőrincz Mária	Susána	Domján István	Farkas Mária
Mart. 12.	14.	Molnár György	Juhász Erzsébeth	Péter	Domján István	Farkas Mária
Apr. 7.	11.	N. Deli Márton	Váradi Susánna	Pál	Domján István	Farkas Mária
Apr. 10.	12.	Zachar János	Garan Mária	György	Berecz János	Bak Katalin
Apr. 23.	26.	Ifjabb Oláh István	Koto Borbála	Péter	Domján István	Váradi Judith
	May. 8.	Kakú János	Cash. Gapka Sára	Erzsébeth	Kis András	Kótai Rebeka
May. 26.	28.	Ns. Jóna Ferencz	Tóth Mária	Ferencz	Domján István	Farkas Mária
Jun. 24.	30.	Ns. Arday János	Anderko Sára	Mária	Váradi András	Váradi Judith
July. 14.	20.	Nagy István	Kis Erzsébeth	Borbála	Ns. Deli György	Vincze Judith
Aug. 10.	11.	Ns. Urbán József	Bátori Klára	József	Domján István	Farkas Mária
Aug. 29.	31.	Bak Mátyás	Szűts Klára	István	Ns. deli György	Bósa Juliánna
Sept. 10.	12.	Garan János	Bak Erzsébeth	János	Pogány Péter	Jóna Susánna
Sept. 11.	14.	Majoros János	Balás Ilona	Mária	Berecz János	Bak Katalin
Sept. 15.	21.	Bak György	Farkas Mária	György	Domján István	Farkas Mária
Sept. 23.	27.	Koto István	Benedek Erzsébeth	János	Pogány István	Korom Mária
Oct. 15.	19.	Ifjú Tóth János	Tarjányi Judith	István	Domján István	Farkas Mária
Oct. 21.	26.	Ns. Tarczali János	Angyal Borbála	Éva	Domján István	Farkas Mária
Nov. 1.	5.	Pogány Márton	Bak Éva	Borbála	Váradi András	Korom Mária
Nov. 25.	26.	Tóth István	Bihari Éva	Éva	Oláh Márton	Darnai Judith
Dec. 19.	20.	Ifju Bak János	Béres Erzsébeth	Judith	Domján István	Farkas Mária

*Domján István 1792-1807-ig szolgált a jósvafői eklésiában. Felesége Farkas Mária volt. Működése alatt bővítették a templomot mai méretére.

Megyei tájházak találkozója Jósvafőn (2000. július 26-27.)

Felismerve a szakmai összetartozás és együttműködés szükségességét, a tájházak, falumúzeumok létbizonytalanságának veszélyeit, a helyi közösségek identitás tudatában, a települések múltjának feltárásában, megőrzésében betöltött szerepüket, a „Jósvafőért” Alapítvány az Önkormányzat támogatásával elhatározta, hogy az ezredforduló és az államalapítás évfordulójának méltó megünneplése keretében megszervezi a Borsod-Abauj-Zemplén megye területén működő tájházak fenntartóinak, üzemeltetőinek találkozóját a jósvafői tájházban, 2000. július 26-27-én.

A találkozó védnökei: **Dr. Cseri Miklós** főigazgató – Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum; **Dr. Veres László** megyei múzeumigazgató – Herman Ottó Múzeum, Miskolc; **Salamon Gábor** igazgató – Aggteleki Nemzeti Park, Jósvafő és **Garan Béla** - Jósvafő polgármestere voltak.

Július 26-án délelőtt a polgármester üdvözlő szavai után Dr. Veres László megyei múzeumigazgató úr köszöntötte a találkozó résztvevőit, majd a tájházak jelentőségéről és jövőjéről Dr. Bereczki Ibolya, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgató helyettese tartott előadást, kiemelve a megváltozott körülmények, elvárások és feladatok újszerű kihívásait.

Dr. Viga Gyula, a Herman Ottó Múzeum Néprajzi Osztályának vezetője a megyei tájházak helyzetéről tartott részletes áttekintést. Iván Zoltán megyei főépítész a tájházak népi-építészeti jelentőségéről, Olajos Csaba területi főépítész az építmények fenntartására ill. felújítására szolgáló források lehetséges bővítését vizsgálta. Ezt követően a találkozó résztvevői 20-20 perces előadásban számolnak be kiállításaiokról, működésükről, problémáikról. Az esti zárszót követően egy ajánlást fogadtak el (lásd a következő oldalon), amelyet minden érintett állami-, önkormányzati és regionális szervezethez, főhatósághoz eljuttattak.

Este fehér asztal mellett folytatták a szakmai konzultációt és a szakmai-baráti kapcsolatok kialakítását és elmélyítését.

A találkozó második napján egy kiránduláson vettek részt a megjelentek, a környéken lévő tájházak megtekintésével (Szendrő (Kékfestő-ház) – Edelény (Borsodi tájház) – Sajószentpéter (Tájház – kovácműhely, Lévy ház) – Gömörszőlős (Tájház).

A találkozó befejeztével a szervezők és a résztvevők úgy ítélték meg, hogy ezzel a szakmai programmal egy kis lépést tettek a tájházi mozgalom megújításáért, elősegítve a tájházak, falumúzeumok méltó beágyazódását a megye dinamikusan fejlődő idegenforgalmi kínálatába. (SZ.P.)

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tájházi szakemberek találkozásának ajánlása

Ajánlás

Készült a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tájházi szakemberek
2000. július 26-27-i jósvafői találkozásán

A találkozó résztvevői megállapítják, hogy a tájházak egyre növekvő szerepet töltenek be a települési közösségek életében. Jelentőségük folyamatosan növekszik a helyi kulturális értékek védelmében. A jelenlévők ugyanakkor aggodalmukat fejezik ki a tájházak fenntartásában és működtetésében a folyamatosan meglévő bizonytalanságok miatt.

A problémák megoldására az alábbi javaslatokat és kéréseket fogalmazzák meg:

1. A népi műemlékek és tájházak kialakítására, helyreállítására pályázati rendszer kialakítása szükséges országos és térségi szinten.
2. A tájházak üzemeltetésére, folyamatos karbantartására a települési önkormányzatok részesüljenek normatív támogatásban. Indokolt lenne – a helyi adottságok és elvárások mellett – regionális szinten egyeztetni a tájházak berendezésének és hasznosításának tematikáját, hogy az egyes idegenforgalmi útvonalakra lehetőleg többféle látványosság települjön.
3. Országos és megyei szinten indokolt a tájházak idegenforgalomba történő bekapcsolása. Ajánlatos az egyes tájházak hasznosításába bevonni a helyi öntevékeny alkotó csoportokat, hagyományőrző együtteseket, s minden olyan közösséget, amelyek a kis intézmények folyamatos fenntartásához is hozzájárulhatnak. Ehhez szükséges egységes szerkezetű információs- és propaganda rendszer kialakítása és működtetése.
4. Szükséges megoldani – tulajdonostól függetlenül – a tájházak szakmai felügyeletét és szakmai támogatását; mind a helyreállítás, mind a berendezés, mind a működtetés területén. Biztosítani szükséges a tájházakban dolgozó szakemberek rendszeres szakmai továbbképzését.
5. Tisztázódjék törvényi szinten a tájházak meghatározása, a magyar múzeumi rendszerben elfoglalt helye és szerepe és ebből adódóan a vele szemben támasztott követelményrendszer.

Jósvafő, 2000. július 27.

a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei
Múzeumok Igazgatósága
nevében
Dr. Veres László

a találkozó szervezői
nevében

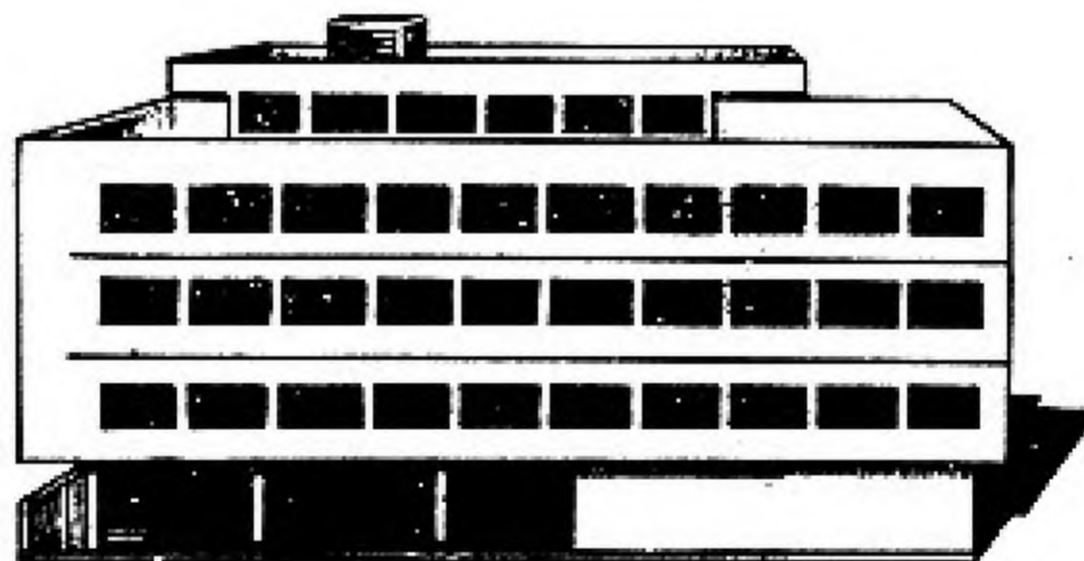
Szablyár Péter

Meg nem valósult gyógyüdülő Jósvafőn

Egy település arculatát a meg nem valósult építmények éppúgy meghatározzák, mint a megvalósultak. Dr. Kessler Hubert hagyatékának rendezése közben bukkantunk egy „kézirat gyanánt” kiadott, stencilezve sokszorosított kis kötetre, melynek címe: A Béke barlang gyógyhatásának hasznosítása; szerzői: Kerényi Béla bányamérnök, Dr. Bíró Zsigmond kandidátus és Dr. Kirchknopf Márton főorvos. A köteten évszám nem olvasható, de tartalmából ítélve a 60-as évek második felében íródott. A kötet 31-36. oldalán „Uj üdülő a hegyoldalban” címmel a Jósvafőre (a Kőhorog alatti nagy parkoló fölé) tervezett gyógyszálló terveit ismerhetjük meg. E szerint az építés 1967. második felében kezdődött volna, de sohasem valósult meg.....

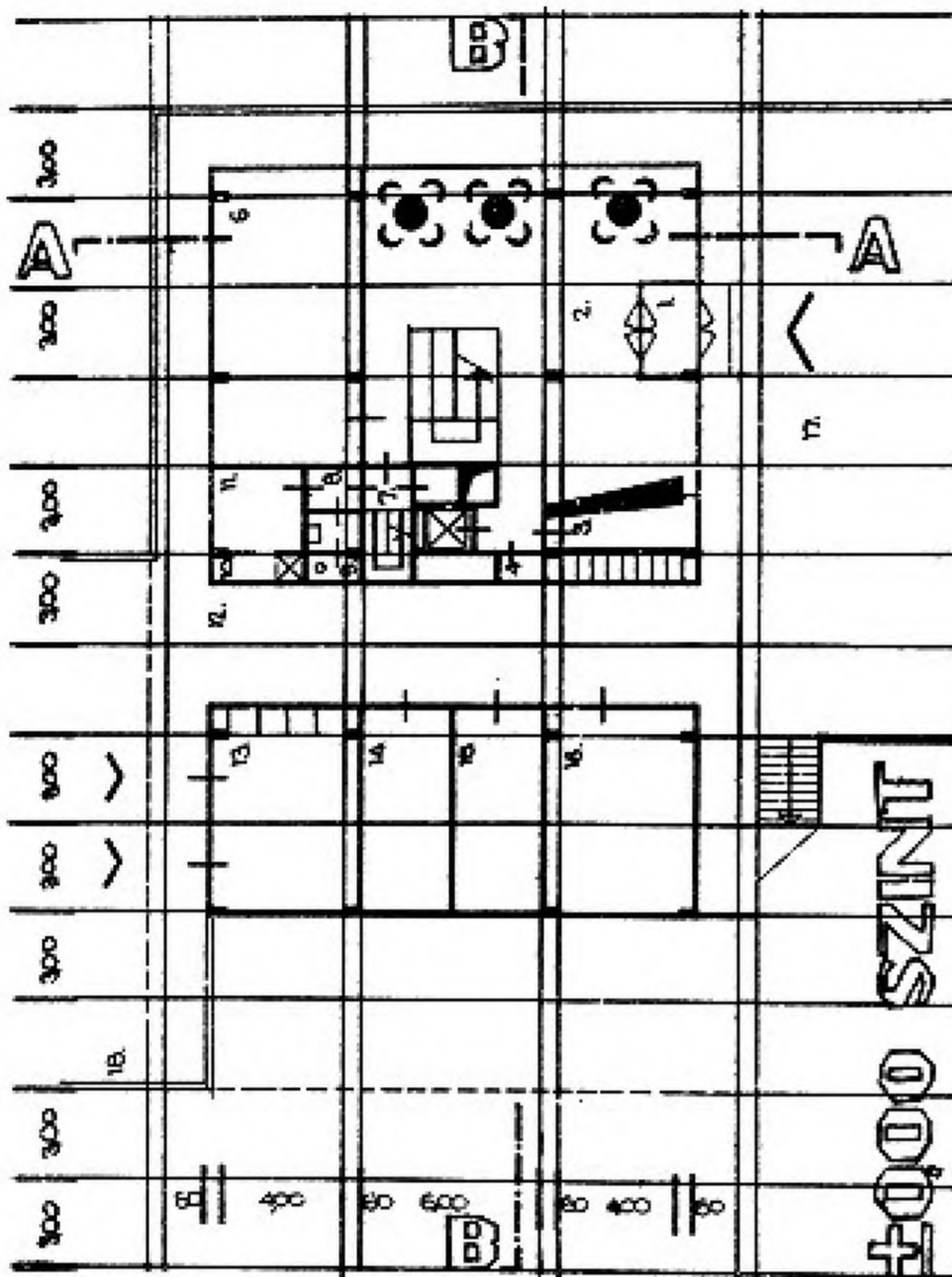
UJ ÜDÜLŐ A HEGYOLDALBAN

A Bányász Szakszervezet és a Nehézipari Minisztérium vezetői jóváhagyták az érdekelt trösztök azon elképzelését, hogy a barlangjárat mellett hegyvidéki bányász üdülőt létesítsenek, amelyben a barlangkurára beutalt bányász betegek is elhelyezést nyerhetnek. Az elkészült programtanulmány alapján 13 millió Ft-os költséggel 100 férőhelyes komfortos üdülő létesül. 2 emeletes, tetőteraszos kialakításával szinropás képet fog nyújtani a nyáron zöld, télen pedig hóborított hegyoldalban. Az épület első emeletéről vashíd csatlakozása biztosítja a szintes közlekedést a barlang felé. A tervek kivitelezése előreláthatólag 1967. második felében kezdődik. Addig is az 1965-ben alkalmazott keretek között fog folyni a beteg bányászok gyógykezelése.

A barlang iránti érdeklődésre jellemző, hogy az elmúlt évben volt olyan időszak, amikor több volt a magánbeteg, mint a beutalt. Ezek a betegek saját költségükre vették igénybe a barlang gyógylevegőjét. Költségük /egyéni elhelyezkedés folytán/ minden bizonnyal jelentősen meghaladta az intézményesen beutaltak egy főre eső 1.584 Ft-os költségét.

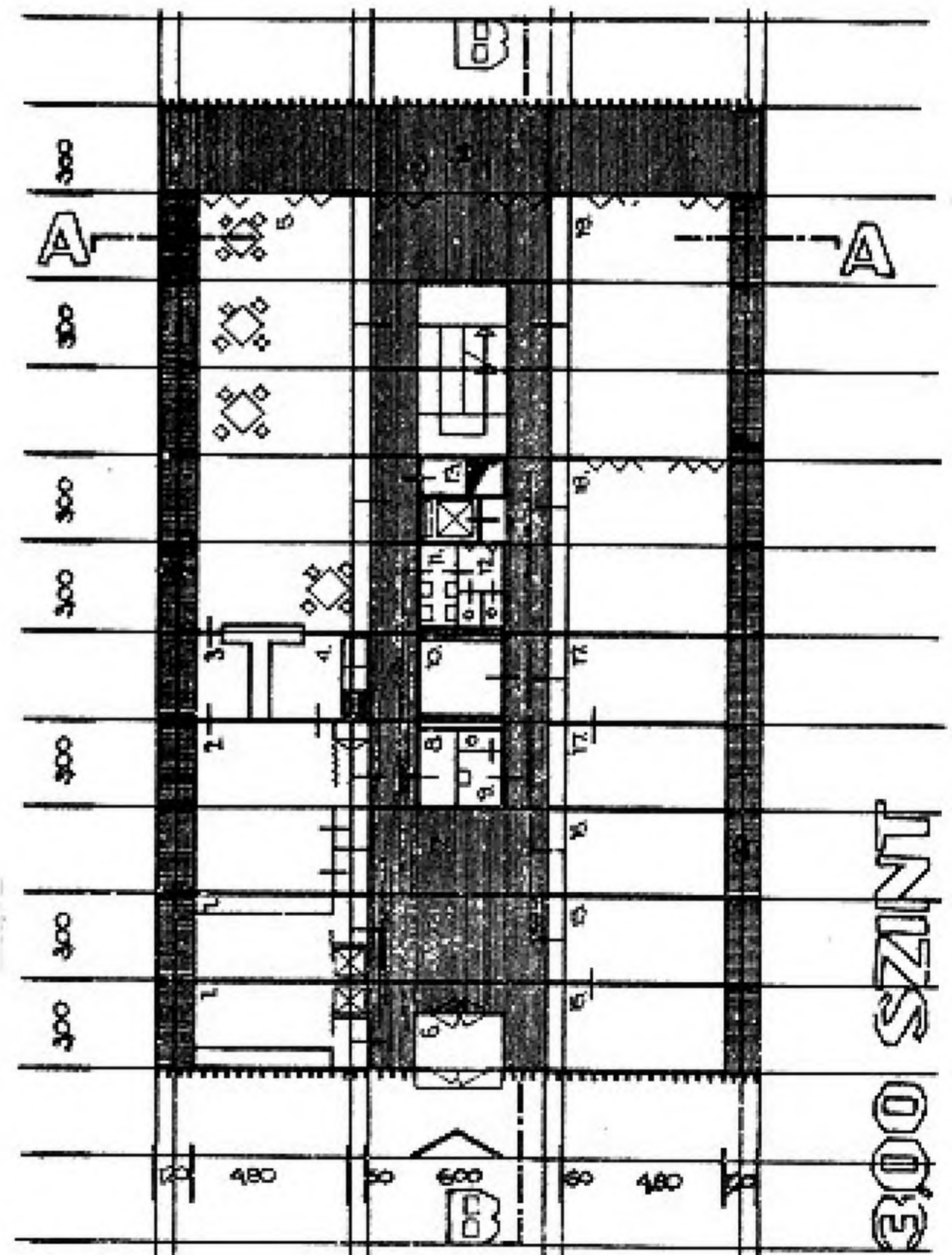
A létesítendő üdülő alaprajzai elrendezését a következő oldalakon látjuk.

FÖLD SZINT ALAPRAJZ

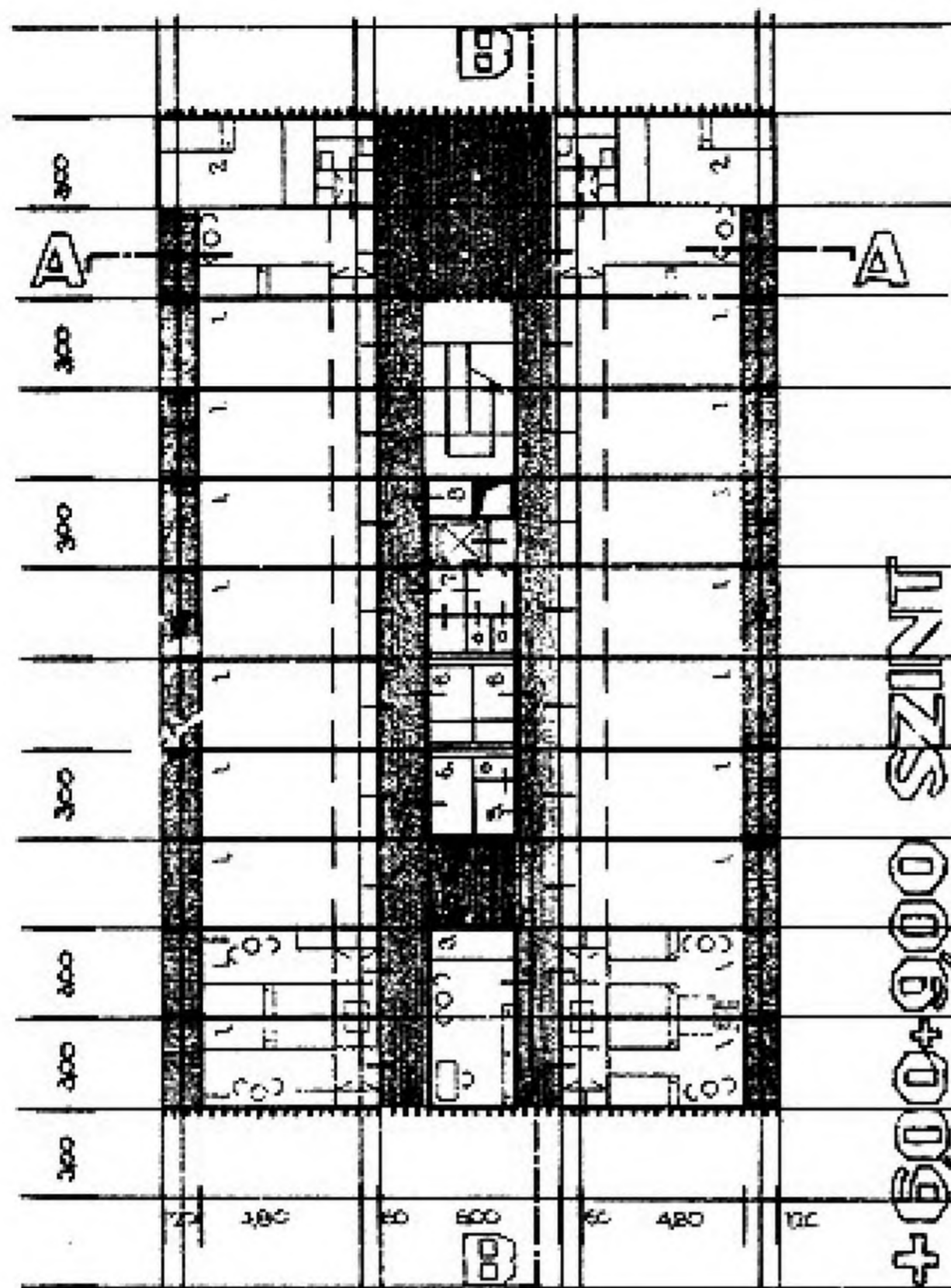
1. Szélfogó	6-14-15, Raktárak
2. Előcsarnok	8-9, W.C.
3. Porta	10, Zuhanyozó
4. Telefon	13, Garázs
5. Takarítószer	

← A ±0,00 szint alaprajza

KÖZÖS HASZNÁLATU HELYSÉGEK A
+ 3 m-ES SZINTEN

2. Melegítőkonyha	15. Gazdlroda
3. Táialó	16. Gondnok
4. Mosogató	17. Orvosi rendelő
5. Étkező	19. Társalgó
7. Folyosó	

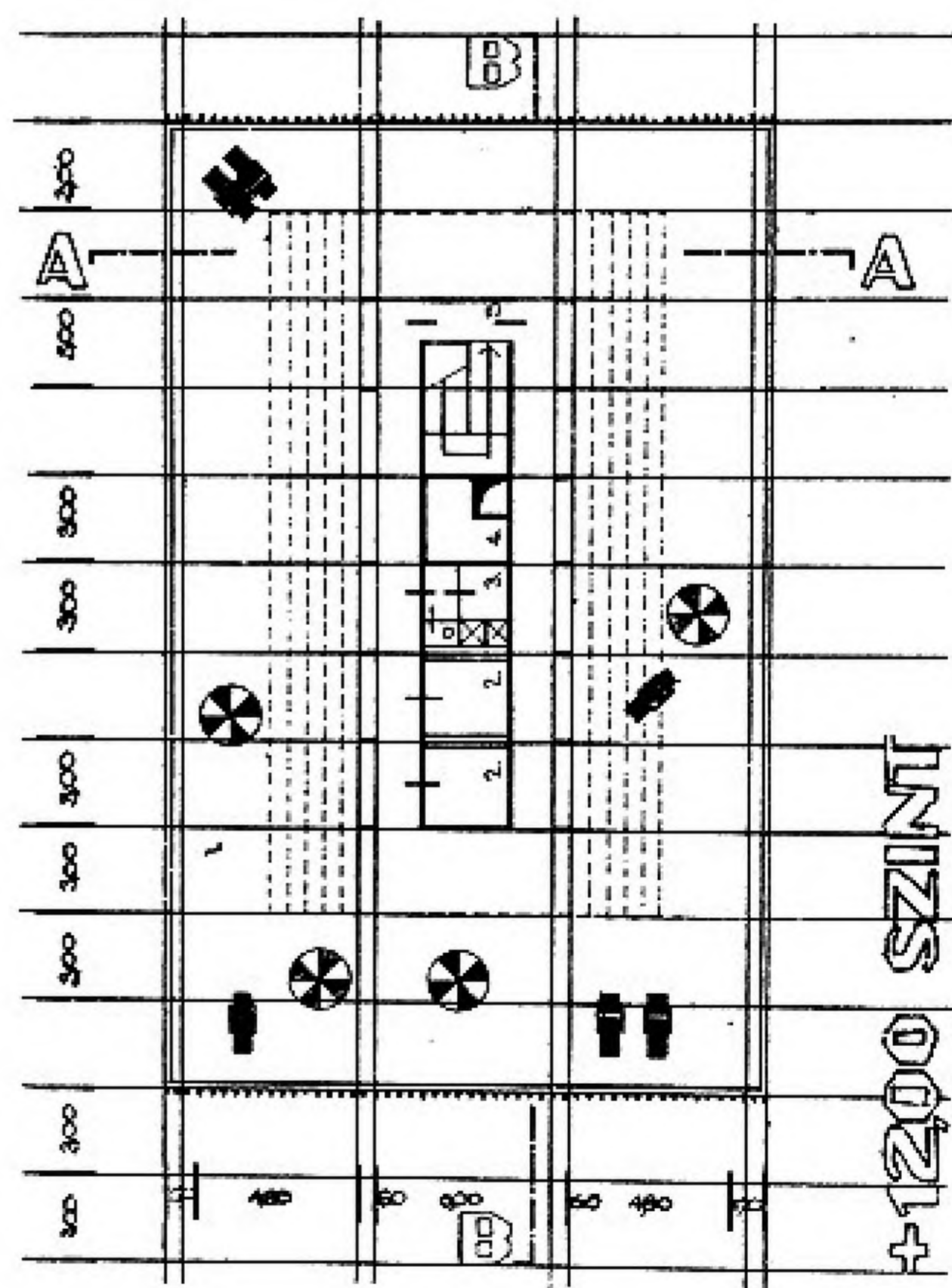
A 3,00 szint alaprajza →

← A +6,00 és 9,00 szint alaprajza

BETEGELHELYEZÉS A + 6 m-es ÉS A + 9 m-es SZINTEKEN

1. 2 fős szobák	6. Fürdőszobák
2. 3 fős szobák	7. Férfi W.C.
3. Szobaasszony	8. Kamra
4. Folyosó	9. Hall
5. Női W.C.	

TETŐTERRASZ A + 12 m-es SZINTEN

1. Napozó terras
2. Raktár
3. W.C. - Zuhany
4. Lift gépház
5. Lépcsőtér

A +12,0 szint alaprajza (tetőterasz) →

Emlékek Jósvafő múltjáról (XV.)

(beszélgetés Garam Lajossal)

2000. február 24-én beszélgetünk Garam Lajossal jósvafői házukban. A beszélgetés apropóját Vásárhelyi Jenő visszaemlékezései adták, aki nagy szeretettel emlékezett Garan Istvánra (Garam Lajos édesapjára), „aki a legnagyobb adófizető” (virilista) volt a faluban az Ő idejében.

SZ.P.: Felmenőidre mennyire emlékszel vissza?

G.L.: Még nagyapámra is emlékszem, Garan Miklósnak hívták, öt éves voltam, amikor meghalt, magas, sovány ember volt. Nagyanyámra nagyon jól emlékszem, mert amikor hazajöttem fogságból még élt, 82 éves volt amikor meghalt, itt temették el Jósvafőn. Apám valóban nagy ellenzéki ember volt, politikusnak nem nevezném, de nagy volt az ismeretségi köre, még az Országházban is többször járt, ismerőse volt Dr. Puki Endre a Legfelső Bíróság elnöke. Ismerte Gróf Hadik Jánost is, az egy nagy földbirtokos volt Tornanádaskán, a kastélya még mindig megvan. Őt ment el meghívni képviselő jelöltnek. Ő el is fogadta a meghívást, mint párton kívüli, ő inkább független képviselőként indult azon a választáson. Meg is nyerte.

SZ.P.: A választás akkoriban is úgy folyt, ahogy manapság? Szavazócédula, fülke, urna, bizottság?

G.L.: Akkor még nem titkos választás volt, emlékszem, akkor már itt az iskolában, az új iskolában zajlott. Volt két csendőr, oda kellett menni a szavazónak az asztal elé, és szó szerint kimondani, hogy kire szavaz.

SZ.P.: Gróf Hadik Jánossal Te, mint gyerek találkoztál? Emlékszel rá?

G.L.: Igen, itt a mi házukban is járt, meghívta édesapám ide, egy nagy hatalmas ember volt, itt volt egy dívány, és amikor leült rá, én mint gyerek, azt hittem, hogy le fog szakadni alatta, mert olyan 150 kg súlyú lehetett?!

SZ.P.: Kik tartoztak még édesapád ismeretségi körébe?

G.L.: Ismerte Édesapám Fáy főszolgabíró, mindig ellentétben volt vele. Mert ő nagyon szerette volna megnyerni az apámat, hogy kormánypárti legyen, de apám annyira nyakas volt, hogy ő ebből nem engedett, mindig kisgazdapártinak érezte magát.

SZ.P.: Édesapád hogy hogy ilyen fiatalon halt meg?

G.L.: 1937-ben, 49 éves korában operálták vakbélgyulladásal kórházban. Ahogy szokták mondani: a műtét sikerült, a beteg.... Amikor mentőautóval hozták haza a kórházból, itt Jósvafő határában halt meg.

SZ.P.: Édesanyád is jósvafői születésű volt?

G.L.: Édesanyám Máté Erzsébet volt, ő Trizsben született, édesapja volt hosszú időn keresztül Trizs bíróját. Értelmes ember volt, és mint gazdaember is nagyon ismert volt, mert a jószágbetegségekhez nagyon értett, sok esetben többet értett hozzá, mint az állatorvos.

SZ.P.: A család földterületei merre helyezkedtek el?

G.L.: Például ahol ma a Tengersizem tó van, meg a barlangbejárat környéke, az mind a mi területünk volt, úgy 36-40 kataszteri hold erdő. A Gergés-bérc is, ahol ma a ménes van, meg ahol a csikókat itatják, az is volt 20-25 kataszteri hold. Ezeket, amikor a fogságból hazajöttem, mind elvették.

SZ.P.: Téged Garam Lajosként ismerünk, édesapád, testvéreid Garanok voltak? Hogy van ez?

G.L.: Engem valami véletlen folytán Garamként anyakönyveztek, így lettem Garam. Ennek ellenére én mindenhol úgy mutatok be, hogy Garan... Hatan voltunk testvérek, kettő meghalt, egy leány és egy fiú; a bátyám Józsi 13 éves korában, a húgom, Ilonka 5 vagy 6 éves korában. Agyhártyagyulladás volt.

SZ.P.: Édesapád fiatalon meghalt. Hogyan alakult a család élete azt követően?

G.L.: Amikor édesapám meghalt, 17 éves voltam, én lettem a családfenntartó. Apámnak elég nagy adóssága maradt, mert volt korcsmája is. Az italokat kiadta hitelbe, de azt bizony nem nagyon fizették vissza. A közéleti szereplése is elég sokba került, néhány napra felutazni Pestre, akkor sem volt két fillér. Abban az időben 8-10 ezer pengő adóssága maradt. Én, mint gyerek tárgyaltam az ügyvédekkel. A Tengersizem-tó környéki földünket is én adtam el. Kessler Hubert volt az igazgató akkor már, ő tudta, hogy milyen adósságban vagyunk, ő felajánlotta, hogy 3-4 ezer pengőért megveszi. Én abból próbáltam rendezni az adósságokat. Azon igyekeztem, hogy azért maradjon meg a föld egy része is, mert hát akkor a föld volt az élet alapja. A korcsma itt volt, ahol az öcsém lakott, Imre, az egy alacsony épület volt.

SZ.P.: Hány kocsmá volt akkor a faluban?

G.L.: Három volt, az Ungár féle korcsma, a Hangya Szövetkezeté, meg a miénk.

SZ.P.: Az öreg Ungárra hogyan emlékszel, mint konkurensre?

G.L.: Ő egy nagyon érdekes, zsidó ember volt. Végtelen rendes ember volt, mindenki szerette és tisztelte. A fiatalság egy része is oda járt, mert olyan vicces volt az öreg. Egyik alkalommal mondják a vendégek: Ungár úr, hozzon valami jobb bort! Azt mondja: Miért nem szóltatok, visszavitte, majd ugyanazt kihozta. Mondják a vendégek, ettől nincs jobb bora? Hogyne volna, miért nem szóltatok! megint visszavitte, majd kihozta ugyanazt. No, akkor ezt kóstolják meg! Miért nem hozta először ezt, kérdezték a vendégek. Hát tudjátok meg, ezt hoztam én elsőre is?!

Volt egy olyan mondás is a faluban, hogy volt ő olyan nagy csodatevő, mint a Jézus Krisztus, mert az a vízből csinált bort, ő meg a borból vizet!

SZ.P.: A Te családod mindig itt lakott?

G.L.: Ez volt az én szülőházam, 1964-ben lebontottuk alapig, arra lett ez ráépítve.

SZ.P.: Ez számomra azért nevezetes, mert én abban az évben voltam először termelési gyakorlaton a Kutatóállomáson, akkor a Magyarai Gabi volt az igazgató a barlangnál, Ti akkor építkeztetek, én a te helyeden dolgoztam feketén túravezetőként a barlangban. Te mióta dolgoztál a barlangnál?

G.L.: Én 1957-től dolgoztam a barlangnál, akkor már Jakucs volt az igazgató, és 1980-ban mentem nyugdíjba.

SZ.P.: A második Világháborút hogyan vészelted át?

Egy évig voltunk Nyírbátorban, ott kaptuk a kiképzést. 44-ben mentünk ki a frontra és 45-ben estem fogságba, Gutánál, a Csalóközben.

Kalandos úton egy Moszkva melletti fogolytáborban kötöttünk ki, ahol a végén kádárként dolgoztam. Egyszer csak jött a sztálini parancs, hogy több ezer embernek haza lehet menni, de csak a beteg emberek mehettek. Én nem voltam nagyon legyengülve, mert nekünk a kádár műhelyben adtak pluszt is. Harminc napig jöttünk Salikovból, majd megszöktünk. Tyukodon aludtunk egy éjszakát, majd onnan Nyírbátorba mentünk, ott az ismerősöket is felkerestem, majd onnan jöttem haza 1945. december elején.

SZ.P.: A Vásárhelyi Jenő bácsival beszélgetve elmondta, hogy maguk a jósvafőiek sem voltak túl lelkesek a Tengersizem-tó létesítéséért?

G.L.: Volt ilyen is. Én megmondom őszintén, a Kesslerrel elég jóba voltam, ő megvásárolta ezt a területet.

SZ.P.: Kaffka Péterre már nem emlékszel?

G.L.: Én nem, de apám ismerte. A megnyitásnál, 36-ban még itt volt, amikor a Horthy is itt volt.

SZ.P.: A zsidó családok gyermekeivel együtt jártatok iskolába. Kire emlékszel közülük?

G.L.: Egy osztályba jártam például a Spitzer Bözsivel, nagyon szép leány volt.

SZ.P.: A kaphámorra hogyan emlékszel vissza, hogyan tűnt el nyomtalanul a falu széléről?

G.L.: A kaphámort a Klein Karcsi eladta. A Rimamurány-Salgótarján Rt-nek, mert itt igen jó kapákat, meg ásókat csináltak. Konkurencia volt. Eléggé el voltak adósodva, azért adták el. Le is szerelték az egészet.

SZ.P.: Az ötvenes évek elején a jósvafői „kulák-per” egyik szenvedő alanya voltál. Mi volt annak a lényege?

G.L.: Nézd Péterkém, én odaadom neked a vádirat meg a tanúvallomások eredeti gépelt példányát. Olvasd el! érdekes, tanulságos!

SZ.P.: köszönöm a beszélgetést.

(A jósvafői „kulák per” vádiratát a „Közelmúlt emlékei” rovatban közöljük)

A közelmúlt emlékei – a jósvafői „kulák-per”

„A Debreceni államügyészségtől.
1950.Áü.1011/8.sz.

Izgatás büntette miatt G a r a n L a j o s és társai ellen indított bűnügyben a nyomozati iratokat a bűnjelekkel együtt az alábbi

v á d í r a t

benyújtásával teszem át:

Az 1950.évi február hó 2. napjától előzetes letartóztatásban levő:

I. r. B a k A l b e r t szül. 1923. április hó 9-én Jósvafő községben, nőtlen, földmíves foglalkozású, atyja: József, anyja: Pozsgai Amália, vagyontalan, atyjának 92 hold földje van. 6 elemiit végzett, katona volt, büntetlen, Jósvafő 34. szám alatti lakos, -

II. r. G a r a n I m r e szül. 1922. június hó 6-án Jósvafő községben, nőtlen, földmíves foglalkozású, atyja: néhai István, anyja: Máté Erzsébet, vagyontalan, anyjának 74 hold földje van, 6 elemiit végzett, katona volt, büntetlen, Jósvafő 111. szám alatti lakos, -

III. r. G a r a n L a j o s szül. 1920. január 1-én Trizs községben, atyja néhai István, anyja: Máté Erzsébet, vagyontalan, anyjának 78 hold földje van, katona volt, büntetlen, jósvafői lakos, -

IV. sz. , 1950. évi február hó 2-től 1950. évi február hó 10-ig rendőrségi őrizetben lévő, azóta szabadlábon lévő:

G a r a n B e r t a l a n, született 1923. augusztus hó 23-án, nőtlen, földmíves foglalkozású, atyja: Károly, anyja: néhai Bak Erzsébet, vagyontalan, atyjának 55 kat. hold földje van, büntetlen, Jósvafő 6.szám alatti lakosok ellen, mint a Btk. 70.§ szerinti tette társakat

I-1. rb. folyt. elkövetett az 1946:VII.:tc. 2.§.b. és c. pontjába ütköző büntettek miatt azzal v á d o l o m,

hogy terheltek együtt és közösen 1949. évi december hó közepe táján, Jósvafő községben a szövetkezeti korcsmában, - amikor már köztudomásúvá lett, hogy a jósvafői EPOSZ* szervezet karácsony első napján bált rendez, - hogy az 1949. évi december hó 25-én rendezendő bált megzavarják és közülük az egyik terhelte azt a kijelentést is tette: „Az EPOSZ bálját meg kell zavarni, mert nem engedhető meg, hogy ezek a csöcselék kommunisták ilyen nyugodtan szórakozzanak.” Egyidejűleg megállapodtak, hogyha kell, verekedés árán is, de a bált szétugrasszák. Ennek megfelelően 1949. évi december hó 25-én este 10

óra tájban megjelentek a bálban és ott botrányokat rendeztek, ittasságot színlelve a táncolókat rugdosták, a terem lámpáját többször eloltották és a zenészeknek több ízben megparancsolták, hogy azt játssza, amit ők parancsolnak és több ízben mind a négyen kijelentették: „Akinek nem tetszik ez a szórakozás, az menjen.” Ezen kívül Bak Albert I. r. terhelt a bokáját összeütve kijelentette: „itt ma csak a kulák csizma fog kopogni.” Bak Albert az EPOSZ titkárt meg akarta verni és éjfél felé hangosan a bálteremben azon kijelentést tette: „Most jöjjön ide az EPOSZ. titkár, és most mondja a szemembe, amit ezelőtt pár nappal mondott.” Kijelentése kihívás volt és erre II. r. terhelt Garan Imre elkiáltotta magát: „Most pedig le kívánok számolni azzal a csibész kommunista jegyzővel, aki nem csinál mást, csak minket szegény becsületes gazdálkodókat présel, csak azért, hogy a hazaáruló kormány utasításainak megfelelően azoknak a csöcselék oroszoknak minél többet tudjanak kiszállítani a magyar nép rovására.”

Azután Bak Albert azt a kijelentést tette: „A leszámolást egy kicsit elodázzuk, de nem sokáig, mert rövid időn belül bekövetkezik a várva várt rendszerváltozás és ekkor mi kulákok le fogunk számolni ennek a piszkos rendszernek községünkben levő tagjaival.”

Ezt követően a bálban lévő többi kulák is nyíltan demokráciaellenes kijelentéseket tettek és nyíltan izgattak a mai rendszer ellen és dicsérték a fasiszta rendszert.

II. r. terhelt Garan Imre meg akarta verni az EPOSZ titkárt és azt mondta Bak Piroskának: „Most pedig az udvarlódát, Bak Lászlót fogjuk leütni, mert nagyon a kommunisták mellé állt.” Másnap pedig ifj. bak Lászlónak azt mondta: „Ha nem szöktetik meg Bak Lacit a bálból, akkor ma már harangoztak volna neki.”

III. r. terhelt Garan Lajos azt a kijelentést tette: „Azt hitték ezek a senkiháziak, hogy minket el lehet tiporni, de most már látják, hogy nem úgy van. A hazaáruló kormány legutóbb kiadott rendeletei nem egyebek, mint a vízbefültnak a szalmaszál. Rövid időn belül újra mi kerülünk uralomra, ami abból is kitűnik, hogy végig a jugoszláv határ mentén naponta vannak csetepaték és Jugoszlávián keresztül fognak az amerikaiak bejönni, hogy felszabadítsanak bennünket a kommunista orosz elnyomás alól.”

IV. r. terhelt Garan Bertalan ugyanakkor ugyanott azt a kijelentést tette? „Az amerikai rádió szerint is Magyarországot rövidesen fel fogják szabadítani. Én fogom felakasztani ezeket a rohadt kommunistákat, mielőtt megváltozik ez a rendszer és meglátom a községünkben az első amerikai katonát. A kötelet már be is szereztem.”

Terheltek ezen kijelentésükkel és magatartásukkal a demokratikus államrend és a kommunisták, mint csoport ellen, azok demokratikus meggyőződése miatt gyűlöletre izgattak.

A tárgyalás megtartására az 1949.évi XI. t.c.9.§.1. bekezdésének 2. pontja és a Bp.16. §-a alapján a debreceni megyei bíróság büntető tanácsának van hatásköre és illetékessége.

Terheltek vagyon-erkölcsi bizonyítványát mellékelem.

Indítványozom az 1946: VII.tc.10.§.5. pontja alapján terheltek vagyonának elkobzását.

I n d í t v á n y o z o m terheltek előzetes letartóztatásának a tárgyaláson hozandó érdemi határozatig való meghosszabbítását.

Idézendők jegyzékét alább közlöm.

I n d o k l á s

A tényállást az indítványi rész tartalmazza.

Terheltek tagadták a terhükre rótt kijelentések megtételét. tagadásukkal azonban a nyomozás során kihallgatott és a tárgyalásra megidézni kért tanúk egymást kiegészítő és egybeillő vallomása alapján az indítványi részben írt tényállás látszik megállapíthatónak.

Terheltek részéről kétségtelenül megállapítható, hogy nyílt támadásban robbant ki a demokrácia elleni gyűlöletük és szervezkedtek a demokratikus vezetők megfélemlítésére és a demokratikus szervezetek, az EPOSZ lejáratására. Közvetlen céljuk az volt, hogy a bált megzavarják és így az ott lévő dolgozó parasztok hazamenjenek és többet ne merjenek az EPOSZ bálra elmenni. A zürzavarban pedig a párttitkárt és az EPOSZ titkárt akarták megverni, esetleg meggyilkolni.

I. r. terhelt a múltban levente oktató volt és több ízben beszélt a község lakói előtt arról, hogy mindenki álljon ellen a csőcselék orosz hordának. Ezen kívül berámázott Horthy képet is tartott a lakásában. Viselkedésük és hangulatuk miatt a bál hangulata elromlott és csak azért nem volt komolyabb következménye a támadásnak, mert a vezetőség már idejében értesült az esetről és megtette a szükséges intézkedéseket. Terheltek valamennyien 50-100 holdas kulákok gyermekei, akik ebben a szellemben nevelkedve osztály-helyzetüknél fogva is a demokrácia ellenségei. Befolyásuk alatt tartják még ma is a dolgozó parasztokat és igyekeznek őket a maguk oldalára állítani. A kijelentések nagy nyilvánosság előtt hangoztatva tartalmuknál és a bennük rejlő támadó erőnél fogva alkalmasak a demokratikus államrend elleni gyűlölet felkeltésére.

A fentiek alapján cselekményeik maradéktalanul kimeríti az indítványi részben felhívott törvényhely tényelemeit, a v á d e m e l é s i n d o k o l t.

Indokolt terheltek előzetes letartóztatásának további fenntartása iránt tett indítványom is, mert az előzetes letartóztatás okai változatlanul fennállanak.

Debrecen, 1950. évi március hó 6. napján.

Dr. Derecskey János sk.áu. elnöke

Dr. Jócsák Géza sk. államügyész

A kiadmány hitelül:

olvashatatlan aláírás

m. igazgató

I d é z e n d ő k:

1./terhelteként: Bak Albert, H.Megyei bírósági fogház,

2./ -"- Garan Imre, - " -

3./ -"- Garan Lajos,- - " -

4./ -"- Garan Bertalan, Jósvafő 6.szám

A debreceni megyei bíróságtól.

B. IV.1245/1950-10 sz.

V é g z é s

Izgatás büntette miatt Garan Imre és társai ellen indított bűnügyben a megyei bíróság az államügyészség 1950-áu.1011/8 számú indítványára Bak Albert, Garan Imre és Garan Lajos terheltek előzetes letartóztatását a Bp.147.§-a alapján a tárgyaláson hozandó érdemleges határozatig meghosszabbítja, mert ugyan azok az okok, melynek az előzetes letartóztatás elrendelését indokoltá tették, jelenleg is fennforognak.

Debrecen, 1950. évi március hó 9. napján.

Dr. Hegedüs László sk.m.b.t.elnök, Dr. Pécsi Imre sk.m.b., Recski Ede sk.,
Mészáros László sk., Kovács Józsefné sk.m.b.

A kiadmány hitelül:

olvashatatlan aláírás

kiadó.”

* **EPOSZ** = Egységes Paraszt Ifjúsági Szervezetek Országos Szövetsége (a Szerk.)

A második jósvafői férfi láb-szépségverseny végeredménye

MÁSODIK JÓSVAFŐI FÉRFI LÁBSZÉPSÉG-
VERSENY A SZABADTÉRI SZÍNPADON!

- I. Hernyák László (63 pont)
- II. Farkas Tibor (54 pont)
- III. Ligeti Márton (50 pont)
- 4. Arдай László (45 pont)
- 5. Csekő Ábel (45 pont)
- 6. Szabó Attila (36 pont)
- 7. Kubis Ferenc (32 pont)
- 8. Szabó Pál (28 pont)
- 9. Boros R. Imre (24 pont)
- 10. Bán Viktor (23 pont)
- 11. Pál Zoltán (23 pont)
- 12. Matyuga Péter (22 pont)

A titkos szavazáson kizárólag a közönség nőnemű tagjai (személyi szám 2-vel kezdődik) vehetnek

Javított Kneippkúra hajhullás ellen.

Alumínium szappan, és a Javított Kneippkúra és Káposztakrém természetes szén-dioxid, kálcium és kalcium.

1900. évi díjazott termék.

Képfelirátok a hajhullás megelőzésére!

FRÖTSCHER P.-NEL
86CS. III. E. Helytörténeti 133.
Egy üveg ára 5 forint, 2 forint, 3 forint.

SZPECIALISTA
SÉRVKÖTŐKBEH

Keleti J. Dr. orvostudományi kandidátus, az orvosi tudományok kandidátusa, az orvosi tudományok kandidátusa, az orvosi tudományok kandidátusa.

86CS. III. E. Helytörténeti 133.
Egy üveg ára 5 forint, 2 forint, 3 forint.

IDEGGYENGE FÉRFIAK
**ÉS NEURASZTHE-
NIÁBAN SZENVEDŐK**

Kérjenek gyógyszerüket azonnal megküldésük! Megyék: ismeretlen, 40. Elnöki postafiók csatlakozás mellett. Cím: "Hosszú Mechanika 103" Budapest, Fűzőtér 48. Tűpálya

Orrszépítés!

Fájó lábúak részleges műanyag lúdtalpfűzőt

Székely és Társa

EZT NE HAGYJA KI! ILYEN MÉG CSAK EGYSZER VOLT, TAVALY! EZT NE HAGYJA KI, NEVEZZEN!

Ezt írták Jósvafőről

Miskolc és Borsod-Abaúj-Zemplén napilapja

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG

ÁRA: 37 Ft, előfizetőknek: 26,90 Ft

2000. augusztus 2., szerda

56. évfolyam, 179. szám

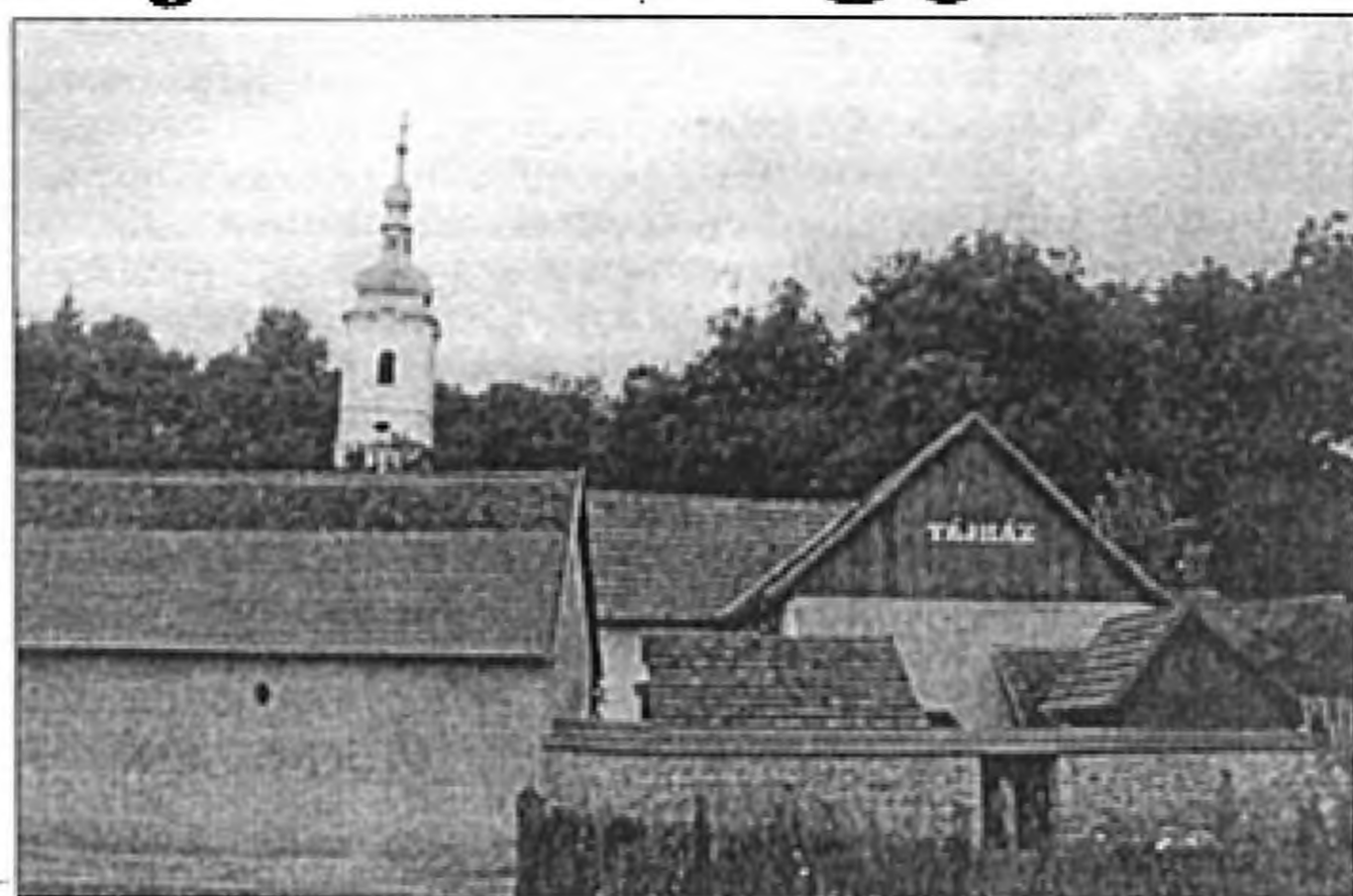
↓ ÉSZAK-MAGYARORSZÁG 2000. augusztus 2. 6. oldal

Monográfia jelent meg Jósvafőről

Jósvafő (ÉM – KBA) – Régi vágyunk megvalósulásának reménye csillant meg, amikor a millenniumi pályázaton a Jósvafői Önkormányzat által benyújtott pályaművek közül nyert a Jósvafő monográfia tervezete – írja Szablyár Péter, a Jósvafői Hírmondóban megjelent cikkében.

A 2000. évi falunapok rendezvénytársaság kiemelkedő részeként, július 28-án, a Tájházban került bemutatásra a helytörténeti kiadvány, „Jósvafő a források és barlangok völgyében” címmel. Hegytörténeti kutatások több éve folynak a településen, ezek eredményei a Hírmondó és a Helytörténeti Füzetek hasábjain jelentek meg. A könyv tervezett tartalomjegyzéke már évek óta készen állt, hiszen több pályázaton is indultak vele, sajnos eredménytelenül.

A szerkesztők arra törekedtek a kötet összeállításakor, hogy összegyűjtsenek benne minden olyan ismeretet, adatot, amit ma

Egy ritkán látható felvétel a faluról

Fotó: KBA

ismerünk Jósvafőről. – Kevés ilyen kis község mondhatja el magáról, hogy határában több évtizede rendszeres meteorológiai észlelés folyik, forrásainak vízhozamát rendszeresen mérik, környékének földtani felépítését részletesen tanulmányozzák.

Ezekből az ismeretekből kere-

kedik ki a település természeti adottságainak összefoglalása, kiemelten a barlangok és források világa – hangsúlyozza Szablyár Péter, aki maga a Tájház vezetője. Ezt a részt Mancha László, a Kutatóállomáson évtizedekig dolgozó hidrogeológus, és az Izápy házaspár írta.

Zsanda Zsolt – a település műemlékvédelmi felügyelője – egy másik fejezeten összefoglalja a népi építészeti emlékeket és az ezek dokumentálásával, védetté nyilvánításával kapcsolatos ismereteket. Több fejezet foglalkozik a népiélet és néphagyomány emlékeivel, oktatástörténeti emlékekkel (Nadanicsekné Gereguly Piroška), birtoklástörténettel.

Olvashatunk rövid életrajzokat a község felsőfokú képesítést szerzett szülőiteiről, díszpolgáraitól. A kötetben gyönyörű fotókat találunk, a színes képek zömét Bovzsák Péter, a térség szakavatott fotósa készítette, de láthatunk műholdfelvételeket is a településről. Az archív fotóanyag pedig Vásárhelyi Jenő, a Jósvafő hajdani jegyzője jóvoltából került a kötetbe, aki 101. évébe jutva is önzetlenül segített a kutatásban.

Ajánljuk tehát mindenkinek a kötetet, akik érdeklődnek a színvonalas helytörténeti munkák iránt, és természetesen a jósvafői polgároknak.

↓ ÉSZAK-MAGYARORSZÁG 2000. szeptember 21. 5. oldal

Lakást vettek, mégsem költözhetek

Az önkormányzat pénzt adott, de nem szabta meg az otthonszerzés helyét

Jósvafő, Miskolc (ÉM – PT) – A jósvafői önkormányzat három cigány család számára pénzt adott, hogy az illetők megoldják a lakásproblémájukat. Az új otthonot az érdekeltek nem a segítőképző faluban, hanem szomszédos településeken oldották meg.

A megyei közigazgatási hivatalhoz azért került az ügy, hogy megvizsgálják: nem diszkriminatív-e, ha családok mintegy pénzzel ösztönözve költöznek el az adott településről.

Dr. Orosz Gábor, a közigazgatási hivatal vezetője arról tájé-

koztatott, hogy szakemberei törvényességi szempontból megvizsgálták a jósvafői képviselő-testület döntését, amellyel a helyi, időközben életveszélyessé vált, üresen álló pásztorházba jóhiszeműként beköltözött három családnak egyenként félmillió forintot vissza nem térítendő támogatást ajánlottak fel lakásvásárláshoz. Az önkormányzat határozatában nem kötötte ki a vásárlás helyét. Semmilyen módon nem utaltak arra, hogy a segítség fejében Jósvafőt el kellene hagyniuk. Csúpn azt szögezik le, hogy a megszerzendő ingatlan értékétől függetlenül legfeljebb ötszáz ezer fo-

rint támogatást adnak a vételhez. Ha a ház ára kevesebb, csak a megadott vételi értéket fizetik. A jósvafői határozat nem diszkriminatív és nem jogszabályellenes – állítja a vizsgálat.

Garan Béla, jósvafői polgármester kérdésünkre elmondta: az érintettek a rendelkezésükre álló összegből helyben nem tudtak házat venni, ezért a szomszédos Kánón és Égerszögön szemelték ki új otthonukat. A probléma az égerszögi ingatlanhoz van. Ugyanis a megkötött szerződés és a letétbe helyezett vásárlási összeg ellenére az eladók megmondották magukat, és érvénytelenít-

tetni szeretnék a szerződést. Ezért nem is adták át az eladott házat a vásárlóknak.

A kialakult helyzet megítéléséhez az is hozzátartozhat, hogy az égerszögiek egy része – megtudva a jósvafői családok beköltözési szándékát –, nemtetszését fejezte ki a házat eladó tulajdonosnak. A jósvafői polgármestertől úgy tudjuk: az égerszögi ingatlanhoz hozzá nem jutó család arról tájékoztatta, hogy a beköltözési szándékuk kapcsán megnyilvánuló égerszögi ellenállás miatt másutt, Felsőnyáradon szemelték ki maguknak egy házat.

A Borsodl Tájházban Fotó: Vajda János

Tájházak: őrzött múlt, elhanyagolt jelen

Jósvafő (ÉM - IE) – Magukra maradtak az utóbbi időben a tájházak iránt elkötelezettek. A fenntartás és a szakmai felügyelet területén aggasztó a helyzet – állapították meg a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tájházi szakemberek július 26–27-i találkozásukon.

– A tájházak alapvető feladatukon – a helyi régiségek, emlékek gyűjtésén – túl jelentős szerepet tölthetnek be egy-egy település kulturális életében is – hangsúlyozta Laki-Lukács László, az Edelényi Művelődési Központ, Könyvtár és Múzeum igazgatója. – Nemcsak menteni és gyűjteni kell a múlt értékeit, hanem a jövő nemzedéke számára közvetíteni is azt. A tárgyi emlékek mellett a hagyományok, szokások megőrzése is elengedhetetlen része ennek. Ezt szolgálják a különféle programok – táncházak, bálók, folklórbemutatók, kirakodóvásárok – melyeknek a tájházak adhatnak helyet.

Mindaz azonban egyre nehezebben valósítható meg. Önerdől ma már szinte lehetetlen fenntartani és feladatuknak megfelelően működtetni a tájházakat. A szakmai felügyeletet viszont elhanyagolják őket, fogalmazzák meg a jósvafői találkozók résztvevői. Törekvésük ezért, hogy törvényi szinten is tisztázzák a tájházak meghatározását, a magyar múzeumi rendszerben elfoglalt szerepe és az ebből adódó követelményrendszer. Szeretnék, ha megoldás születne a szakmai felügyelet problémáira, és ha szervezetten bekapcsolódhatnának az idegenforgalomba.

– Elkeserítő az érdektelenség is – tette hozzá Laki-Lukács László. – Harminckét helyre küldtek a szervezők meghívót, de a találkozón csak hat tájház vezetője vett részt. A fenntartók közül pedig csak egy érezte annyira fontosnak a témát, hogy személyesen is jelen legyen. Mi ennek ellenére szeretnénk, ha ez a szakmai összefogás hagyománnyá válna, hogy egymást segítve tudjuk életben tartani a múltunk darabkáit őrző házakat.

BÁNYÁSZATI ÉS KOHÁSZATI LAPOK

133. évfolyam, 2. szám • 2000. február

85

Egyesületi hírmondó

Az öntésettörténeti és múzeumi szakcsoport tanulmányútja Rudabányára és Jósvafőre

A csoport a Jósvafői Tájház udvarán

Az öntésettörténeti- és múzeumi szakcsoport tanulmányutat szervezett 1999. szeptember 30-október 1-jén Rudabányára az Érc- Ásványbányászati Múzeumba, valamint Jósvafőre a magánkezdemenyezésre létesült tájházba, melyen 14 tagtársunk vett részt.

A hangulatos pajtában a jó levegőn, szépen megterített asztalok mellett fogyasztottuk a finom bográcsgulyást.

Itt ünnepeltük meg két tagtársunk – M. Nagy Sándor 80. és Tatár Sándor 77. – születésnapját is. Igen jó hangulatban tértünk nyugovóra.

↓ BKL – 113.évf. 8. szám 2000. aug., 326. oldal

Vaskohászattörténeti kiállításrészt avattak a Jósvafői Tájházban

Jósvafő környékének középkori vaskohászati vonatkozásairól *Vastag Gábor* számolt be a lapok egy korábbi számában (dr. Vastag Gábor: Régi vaskohászat Jósvafőn; BKL Kohászat, 119. évf. 3. szám, 115–118. o.).

A millenniumi évben megrendezett 8. jósvafői falunapok alkalmából új kiállításrészrel gyarapodott a Jósvafői Tájház (Falumúzeum). A vaskohászattörténeti kiállításrészben elhelyeztek egy Trizs határában kiásott bucakemence medence-

részét, a település határában (Szelcepusztán) előkerült bucavaseletet, néhány fúvókát, a település Kecő-szögi területén a közelmúltban előkerült vassalakdarabokat, valamint a jellemző rudabányai vasérc típusokat.

A kiállítás szöveges tablói ismertetik a település középkori vaskohászatának eddig megismert történetét, kitekintést nyújtanak a történelmi Magyarország középkori vaskohászatára, az aknás vasolvasztó kemencék fejlődéstörténetére.

A kiállítás a putnoki Gömöri Múzeum, a Központi Kohászati Múzeum, az Öntödei Múzeum és a rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum szakmai és tárgykölcsönzési segítségével jöhetett létre, melyet ezúton is köszönünk.

Bizunk abban, hogy a kis kiállítás alapja lehet annak, hogy Jósvafő is a tervezett „Európa Kultúrtörténeti Útvonalai” Eisenstrasse programjának Szlovákiába átvezető pontjává váljon.

☞ Szablyár Péter

A jósvafői tájház vendégkönyvéből (VI.)

Ez év végére telik be a tájház 3. vendégkönyve. Ha megérkezem, első dolgom, hogy leülök a konyhaasztal mellé a pitarban, és elolvasom az újabb oldalakat:

„Ami itt látható, az mindenki öröksége. 2000.jún. 14. Asztalos Roland”

„Érdekes és szép, de nem tudnék egy ilyen házban lakni! Ernyei Réka 2000. jún. 17.”

„Mi egy néptánc táborral voltunk itt, ezért még érdekesebbek a népi bútorok, motívumok!
Roboz Ágnes, Zalányi Sára 2000.jún. 19.”

„Nagyon tetszett minden, főleg a babakocsi!
Várnagy Emese 2000.07.16.

„Sok tárgy a gyerekkorunkat idézte, jó volt, hogy megmutathattuk a gyerekeinknek.
Virágné Székely Éva, Virág Benedek, Virág Debóra Tiszavasváriból.”

„Az a település, amelyik ilyen gyönyörű tájházat hoz létre, nemcsak a múltját ismeri és tiszteli mélységesen, de jogosan bízhat a jövőjében is. Köszönet; tisztelettel és szeretettel az alkotóknak!

Jósvafő, 2000. július 22. Jakucs László”

„Mi fiatalok nagyon sajnáljuk, hogy ezt a múltbéli világot, őseink örökségét száműzték ebből a mai rohanó életből, melyet Önök teljes valójában megőriztek.
2000. július 28.; a Varga Család Miskolcraól”

„Mint Jósvafőről elszármazott, örömmel térek vissza szülőfalumba, jó eső érzés a képek, eszközök kapcsán föleleveníteni a régmúltat.
2000. június 28. Jóna László”

„Egyszóval varázslatos, három éve visszajárunk, s még legalább 30 évig szeretnénk.
2000.július 29. M.S. és R.A.”

„Örülök, hogy láthattam a tájházat, bár annyira fiatal vagyok, hogy nem ismerem a régi idők házait, berendezéseit. De boldoggá tett, hogy láttam.
Görbe Fanni Mónika Dunaújváros, 2000. augusztus 9.”

„Kedves Péter! Álmodj tovább és akkor újra jövünk megcsodálni, ami született!
Lénárt Laci”

„Tizenhárom év után először áhítattal léptünk be abba a házba, ahol előbb gyermekként sok nyarat eltöltöttem, majd családommal hónapokat a nagymamánál, Szakál Lászlónénál. Hálásak vagyunk azoknak az embereknek, akik emlékeinket tárgyakkal is megőrizték és megfelelőképpen gondozzák! Köszönjük!

Répási Erika (sz. Tóth Erika), Répási Pál, Répási Ivett, Répási Eliz” 2000. augusztus 12”.

„Ebben a házban az ragadott meg, hogy olyan érzésem támadt, hogy itt nem múzeumban jár az ember, hanem egy olyan házban, ahol a háziak éppen elmentek otthonról. Köszönet érte a kiállítás összeállítójának és bemutatójának.

2000. 08. 09. I.G. Budapest”

Megújult Apostol Péter jósvafői síremléke

A hajdan faragott sírjeleiről (tévesen kopjafa) híres jósvafői réformátus temető egyik különleges síremléke Apostol Péteré, amely ma a temető felső harmadában, lelkészek, állami közhivatalnokok elhagyott és elhanyagolt síremlékei között áll.

Apostol Péter 1823. január 17-én született és 1875. április 10-én hunyt el. Jósvafő előtt Komjátiban szolgált. *Vatay Esztert* (aki a Jósvafőn 1813-tól 1853-ig szolgáló *Vatay György* leánya volt) 1850. június 10-én vette feleségül (Ő korábban Makó István sályi lelkész felesége volt).

Az öntöttvas síremlék fekvő lábazati mezőjében gyártóműként a „*Szalóczi vasgyár*” felirat olvasható, évszám nélkül. Ez az üzem a hajdani Gömör vármegye Szalócz (Salovec) mellett, Gombaszög (ma Gombasec) közelében működött a századfordulón.

A síremlék megmentésére a Bányászati és Kohászati Lapok „*KOHÁSZAT*” 124. évfolyam 5. számában „*Védelemre érdemes emlék*” c. kis közleményben hívtam fel a figyelmet (235. oldal). Mivel a felhívás eredménytelen maradt és különösen a feliratok állaga rohamosan romlott, 2000. szeptemberében a síremlék felületeiről eltávolítottam a rozsdát és HAMMERITE® festéssel – a technológiai utasításoknak megfelelően lefestettem.

Jósvafő, 2000. szeptember 18.

Szablyár Péter

T a r t a l o m

† Bözsi Néni - Farkas Andrásné emlékére* 1924 – 2000

Bözsi Néni - Farkas Andrásné a Jósvafői Helytörténeti Füzetekben

Beszélgetés Vásárhelyi Jenővel (II.)

Jósvafői növénynevek kultúrtörténeti üzenete (Horváth Gáborné dr.)

Jósvafő – adatok a település múltjáról

Cikk a Jósvafő monográfiáról (NÉPSZABADSÁG 2000. október 19.)

Jósvafői anyakönyvek IV.

Megyei tájházak találkozója Jósvafőn - (2000. július 26-27.)

Meg nem valósult gyógyüdülő Jósvafőn

Emlékek Jósvafő múltjáról (XV.)

A közelmúlt emlékei – a jósvafői „kulák-per”

A második jósvafői férfi láb-szépségverseny végeredménye

Ezt írták Jósvafőről

A jósvafői tájház vendégkönyvéből (VI.)

Megújult Apostol Péter jósvafői síremléke